

Chromatografické metody

Zdeněk Glatz

Podstata

*„Při chromatografii dochází
k neustálému vytváření
rovnovážných stavů separované
látky mezi dvě fáze – stacionární a
mobilní.“*

Chromatografie

- Mobilní fáze - kapalina – LC
plyn – GC
- Eluce - Izokratická – stejná eluční síla
Gradientová – rostoucí eluční síla
- Použití - analytická
preparativní

Kapalinová chromatografie LC|

- Mobilní fáze - kapalina
- Stacionární fáze - pevná fáze,
kapalina

Provedení LC

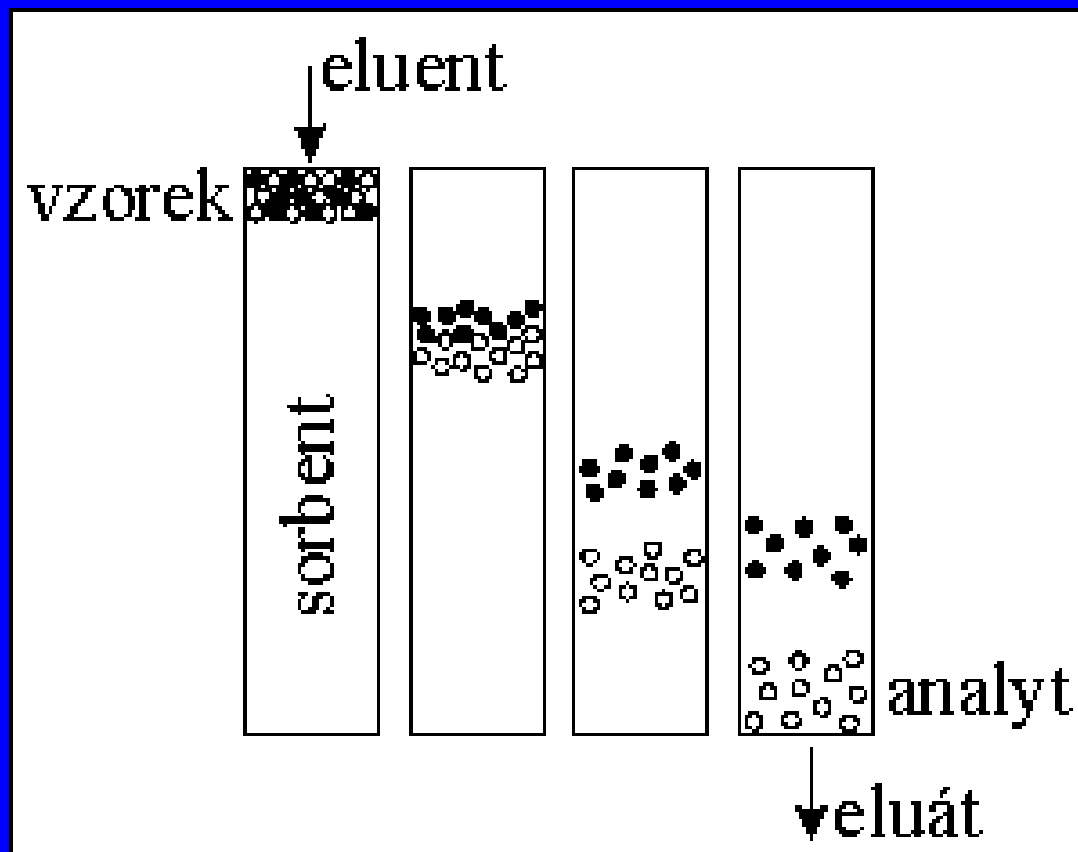
- Papírová PC
- Tenkovrstvá TLC
- Kolonová CC

Teorie

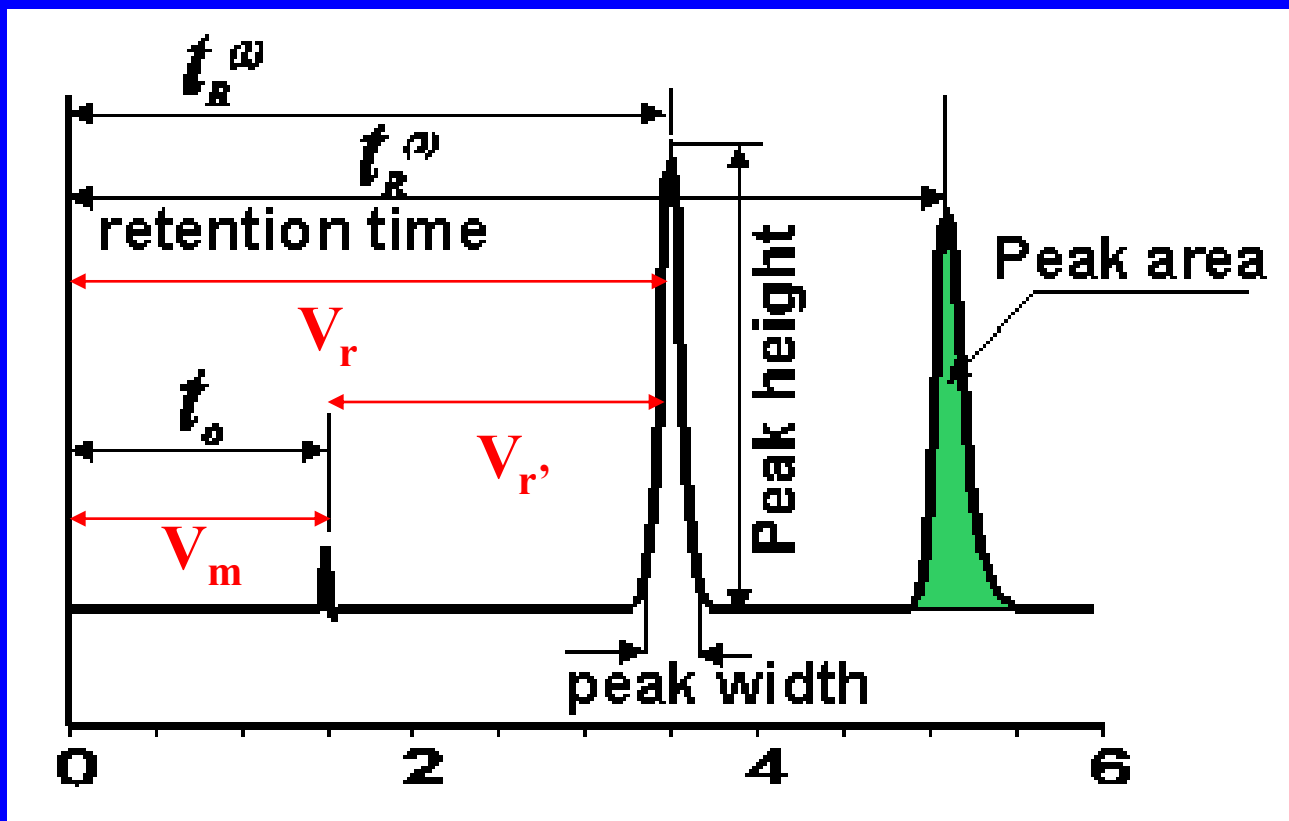
„Ideální lineární chromatografie“

1. Nekonečně rychlé ustavení rovnováh
2. Pístový tok mobilní fáze
3. Nulová difuze
4. Lineární sorpční isoterma

Sloupcová chromatografie

Charakteristiky chromatogramu

Retenční – eluční čas t_r

- Doba od nástřiku vzorku po dosažení maxima eluční křivky

Retenční – eluční objem V_r

- Objem mobilní fáze proteklý od nástřiku vzorku po dosažení maxima eluční křivky

$$V_r = t_r \cdot F_m$$

F_m – objemová rychlost mobilní fáze

Mrtvý objem

$$V_r = V_m + V_{r'}$$

V_r – zdánlivý retenční objem

$V_{r'}$ - redukovaný (skutečný) retenční objem

V_m - mrtvý objem – mimokolonové příspěvky
+ mimočasticový objem kolony

Kapacitní faktor k'

$$k' = \frac{V_r - V_m}{V_m} = \frac{V_{r'}}{V_m} = K_D \cdot \frac{V_S}{V_M}$$

$$k' = 1 - 10$$

V_S – objem stacionární fáze

V_M – objem mobilní fáze

Distribuční koeficient

$$K_D = \frac{c_S}{c_M}$$

c_S – rovnovážná koncentrace látky ve stacionární fázi

c_M – rovnovážná koncentrace látky ve mobilní fázi

Selektivita

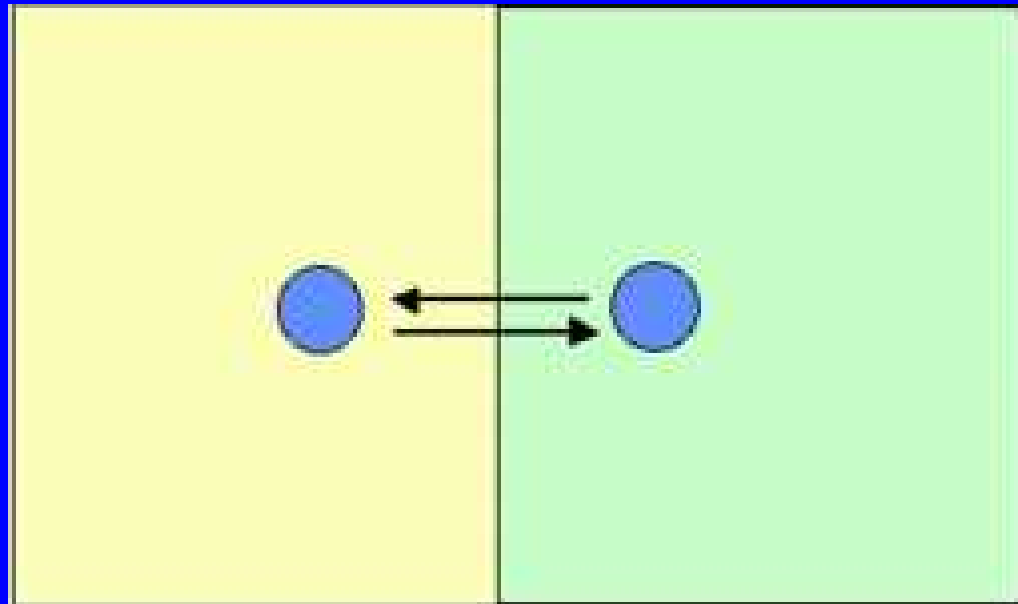
Retenční faktor α

$$\alpha = \frac{V_{r2}}{V_{r1}} = \frac{k'_2}{k'_1}$$

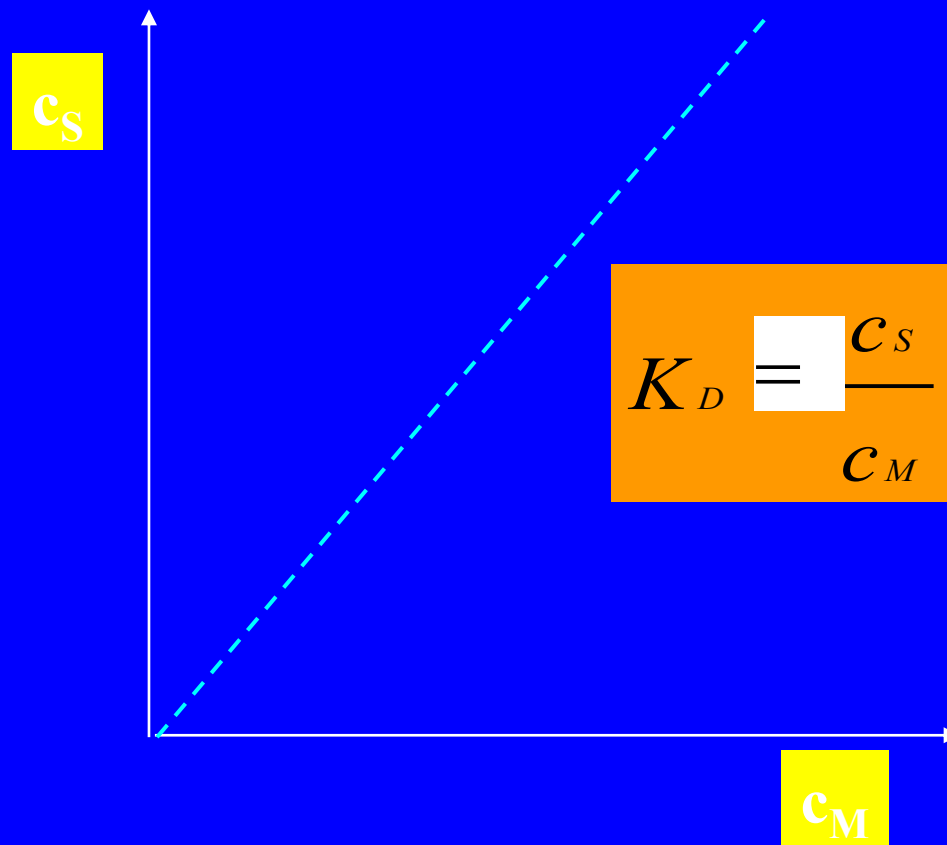
Síly a efekty využívané při separaci

- Iontové síly
- Polární síly
- Nepochární síly
- Sterické interakce
- Efekt velikosti molekul

Rozdělovací chromatografie

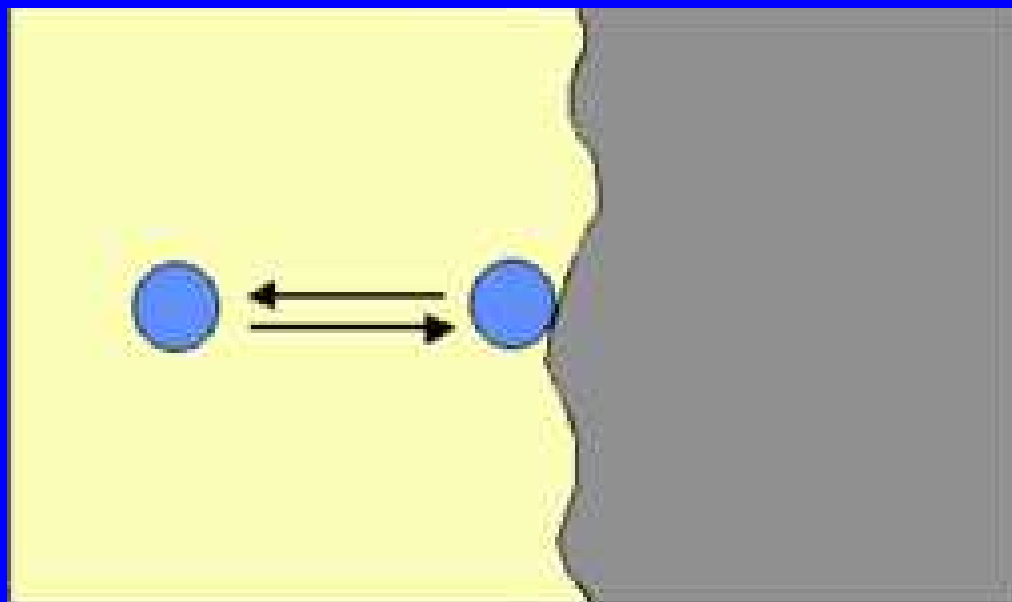

Rozdělovací chromatografie

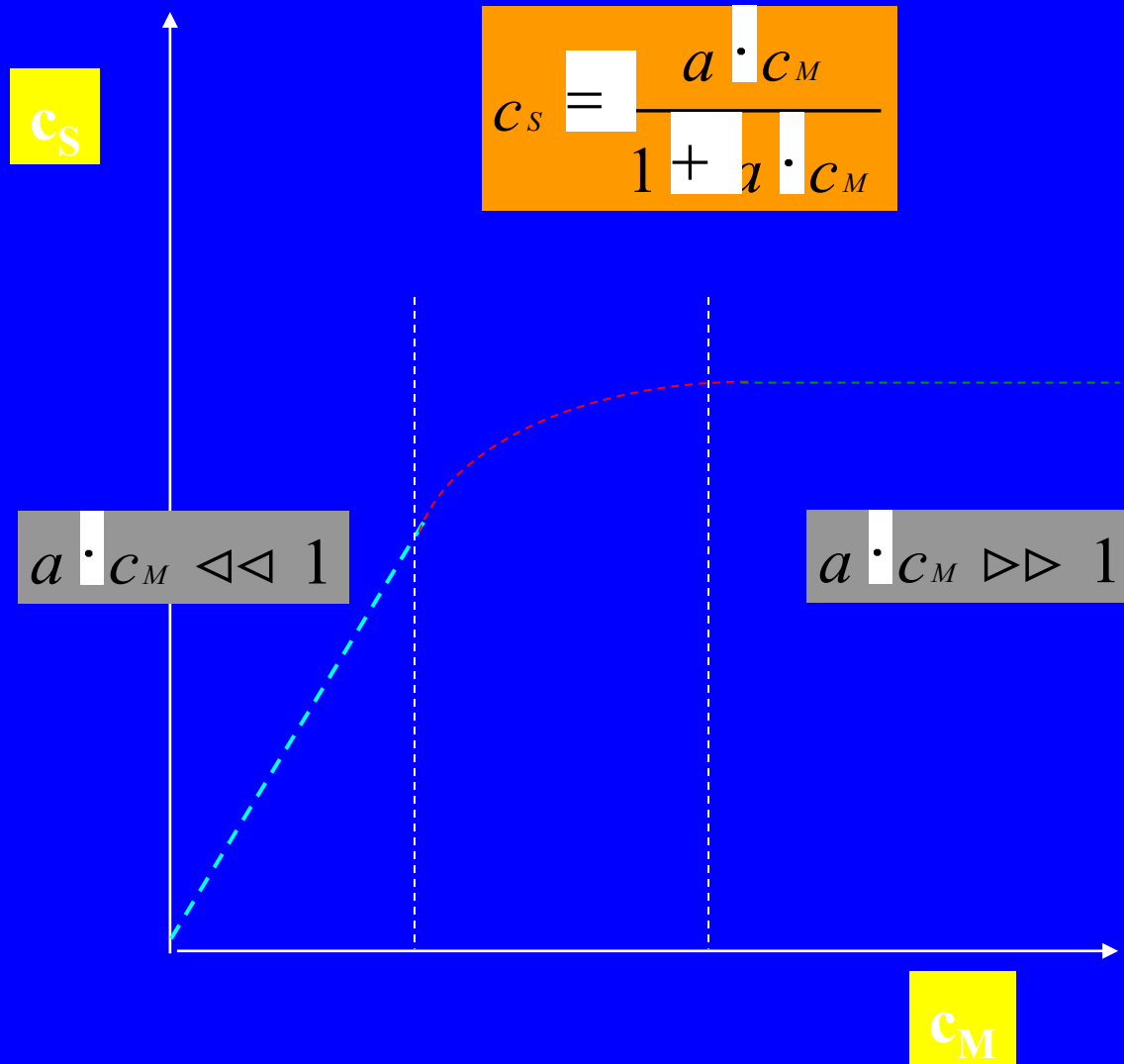
Použití – analytická PC, TLC

Adsorpční chromatografie

Adsorpční chromatografie

Adsorpční chromatografie

- Stacionární fáze – polární

Silikagel $\text{SiO}_2 \cdot n \text{H}_2\text{O}$

Oxid hlinitý Al_2O_3 , $\text{AlO}(\text{OH})$, $\text{Al}(\text{OH})_3$

Hydroxyapatit $[\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3\text{OH}]$

Adsorpční chromatografie

- Mobilní fáze – nepolární
- Eluce - zvyšováním polarity mobilní fáze

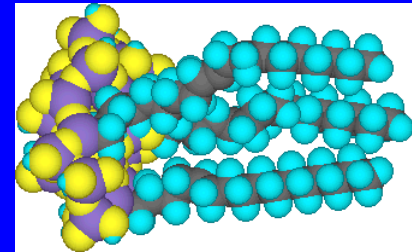
Eluotropická řada:

uhlovodíky < subst.uhlovodíky < ketony <
aldehydy < alkoholy < voda

Reverzně fázová chromatografie

- Stacionární fáze – nepolární

C_8, C_{18}

- Mobilní fáze – polární – vodné roztoky

pH tlačit disociaci

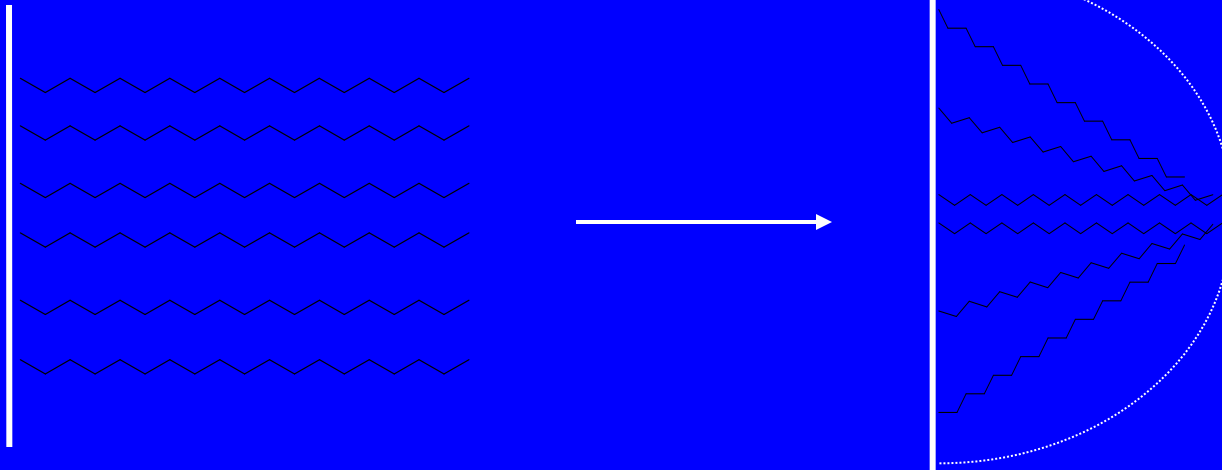
- Eluce – snižováním polarity mobilní fáze

ACN, MetOH,

Reverzně fázová chromatografie

Kartáčový typ stacionární fáze

H₂O

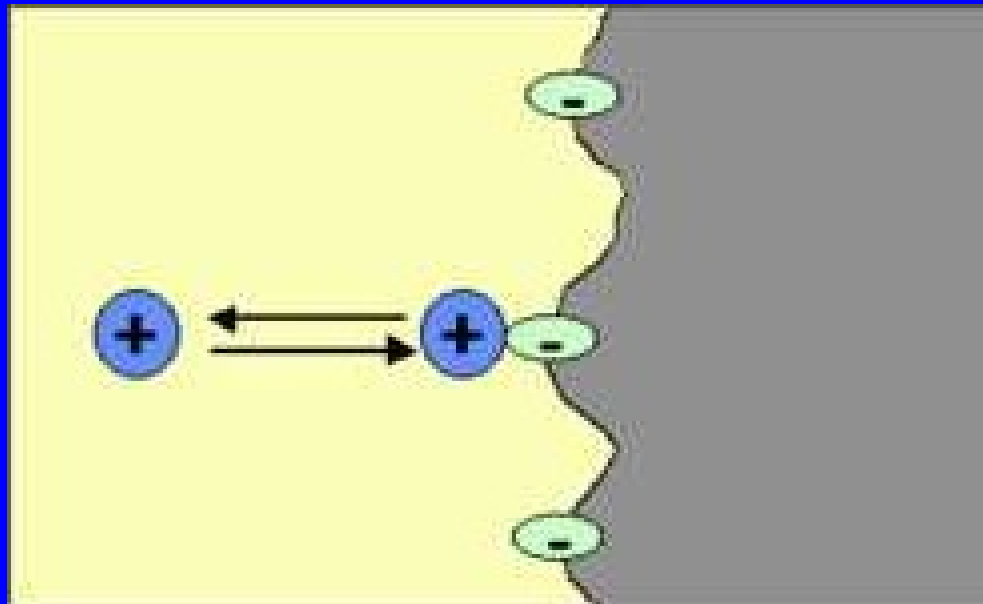
Použití : analytické – až 90 % analýz

Hydrofobní chromatografie

- Stacionární fáze – - C₈, -fenyl
- Mobilní fáze – vodné roztoky
1.7 M (NH₄)₂SO₄
- Eluce – snižováním iontové síly

Použití : purifikace bílkovin

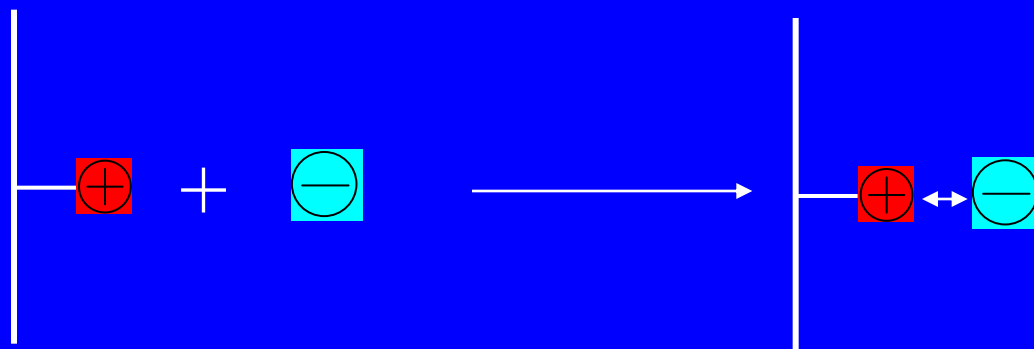
Ionexová chromatografie

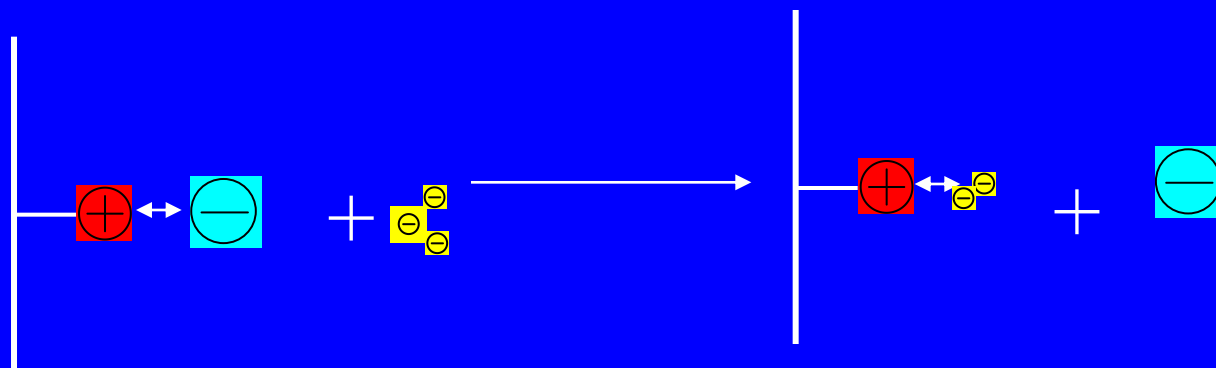
Ionexová chromatografie

elektrostatická interakce

Vazba

Eluce

Ionexy

- Katexy - - vazba kationtů

silné - sulfo(S), sulfopropyl(SP) OSO_3^-

slabé - karboxy(C), karboxymetyl(CM) COO^-

- Anexy - + vazba aniontů

silné - dietylaminoetyl(DEAE)

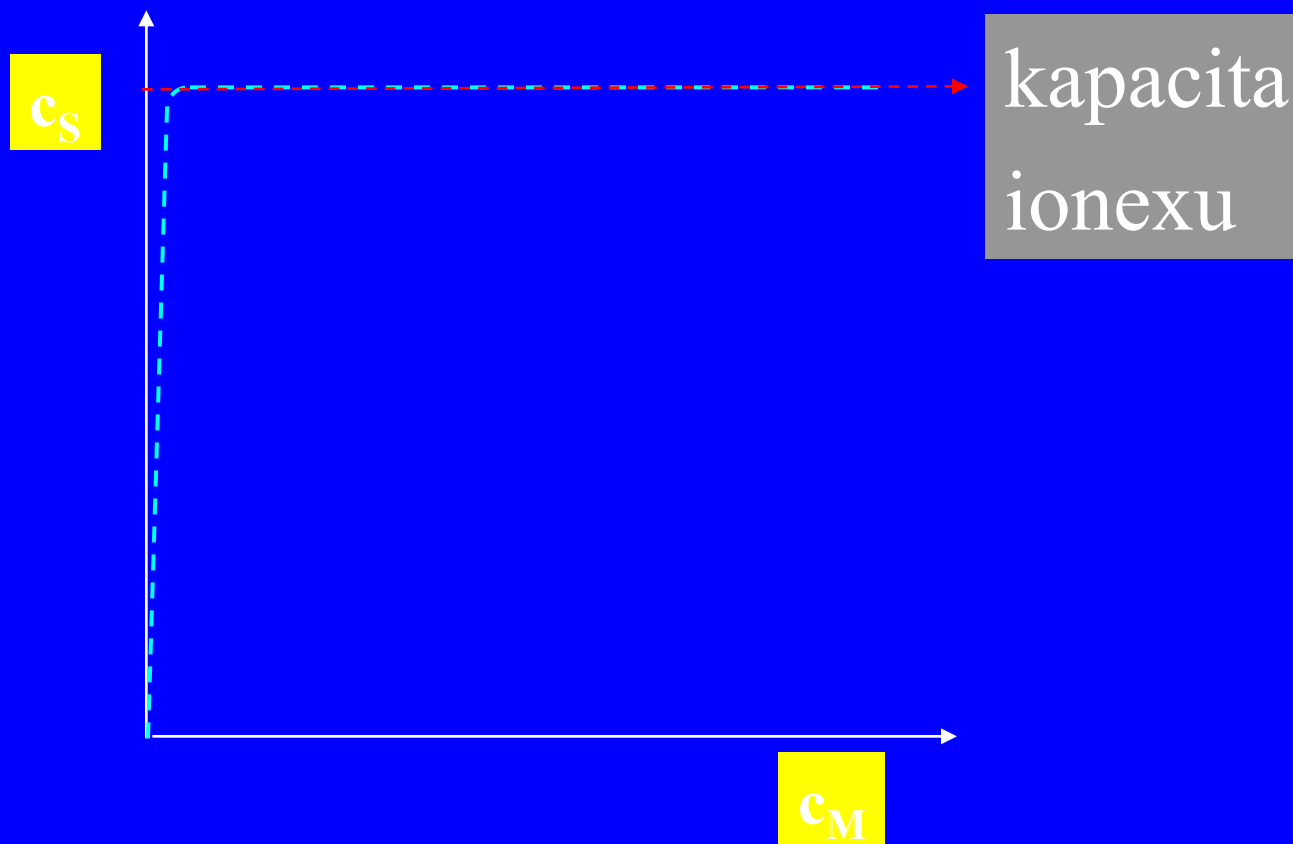
slabé – trietylaminoetyl(TEAE)

Slabý ionex

- Vykazuje změny vazebné kapacity v závislosti na pH
- Má pufrální kapacitu

Ionexová chromatografie

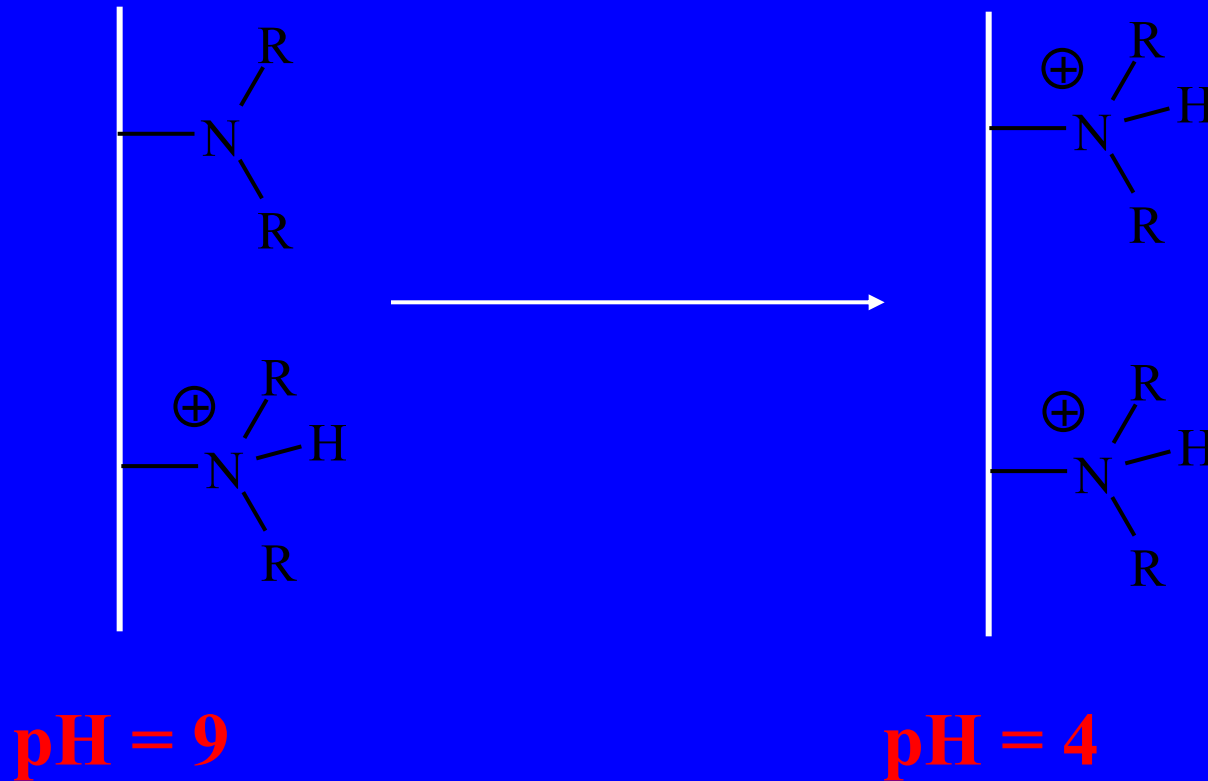

Ionexová chromatografie

- Nanášení vzorku – nízká iontová síla
- Eluce – gradientová
  - Zvyšováním iontové síly
  - Změnou pH
  - Afinitní eluce

Použití – purifikace, zakoncentrování, výměna pufu

Chromatofokusace děj na koloně

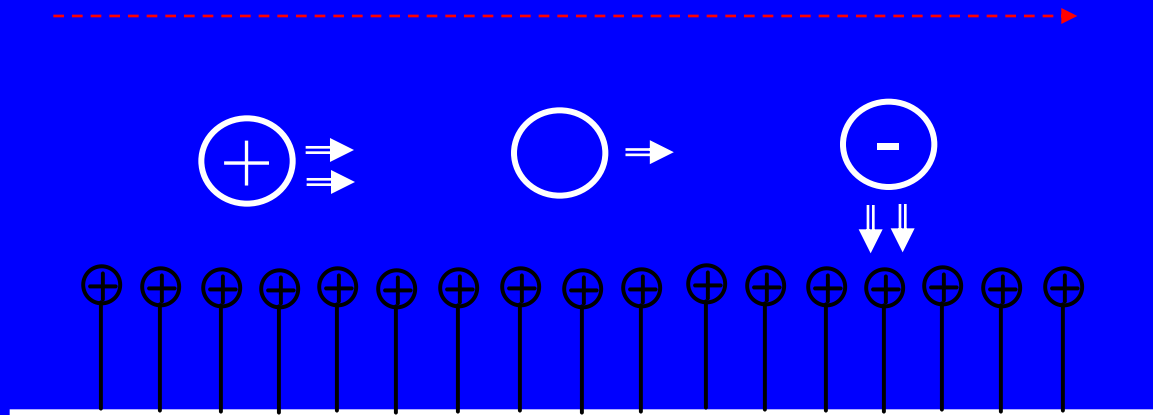

Chromatofokusace chování vzorku

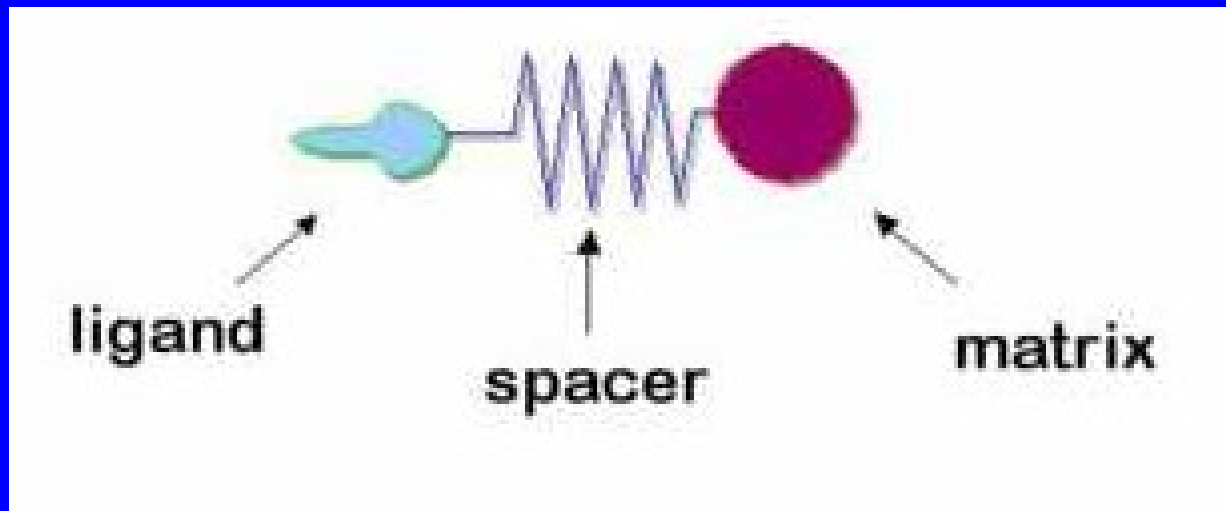
$pH < pI$

$pH = pI$

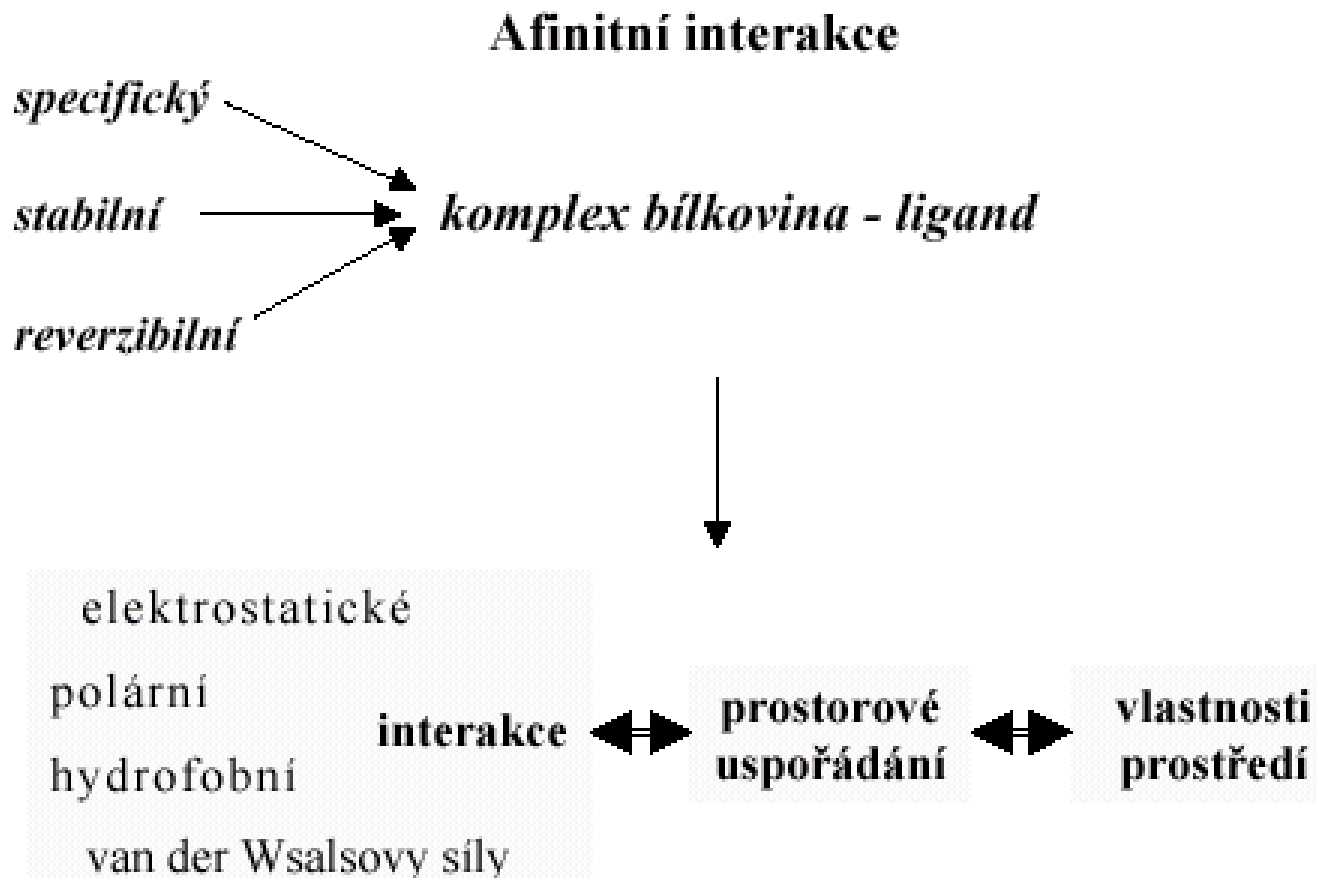
$pH > pI$

Afinní chromatografie

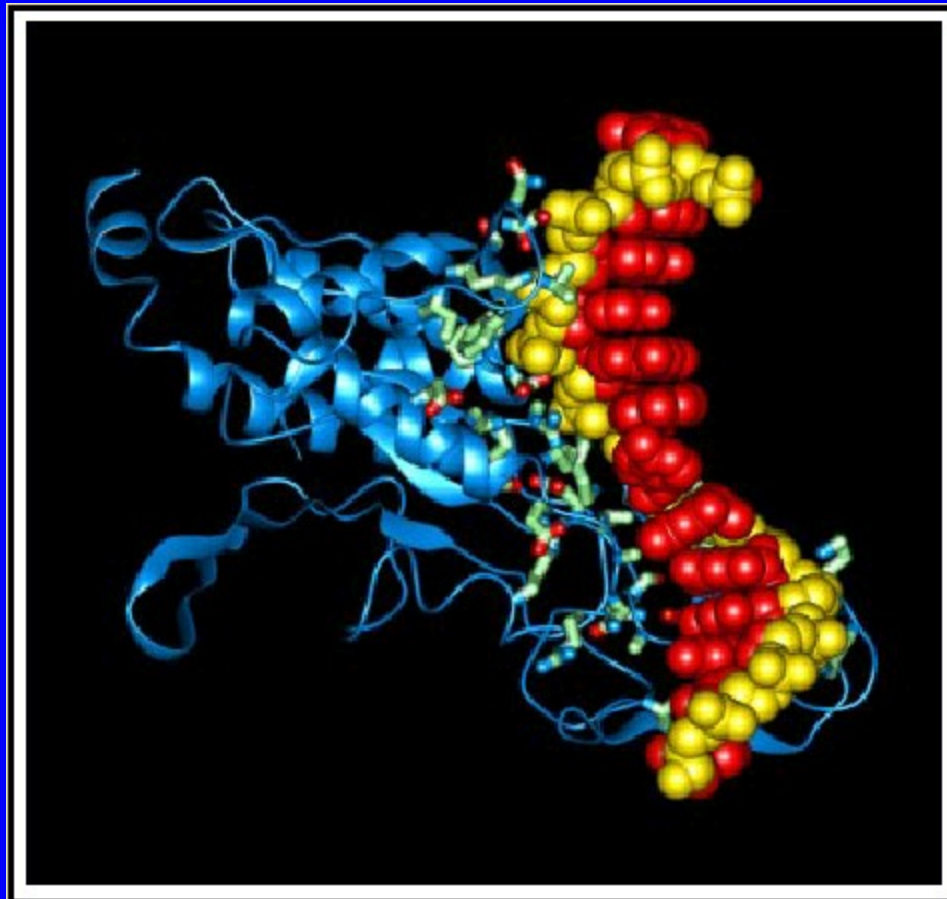

Afinitní interakce

Interakce mezi DNA a endonukleasou

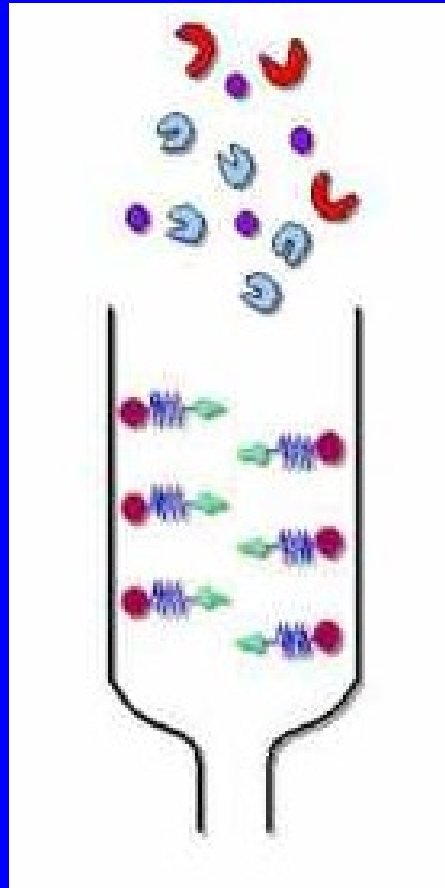

Afinitní páry

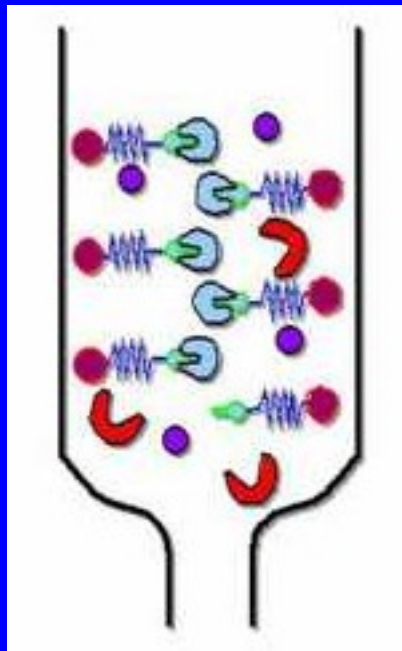
Ligand	Bílkovina	K_D (M)
antigen	polyklonální protilátka	$10^{-8} - 10^{-6}$
antigen	monoklonální protilátka	$10^{-12} - 10^{-8}$
biotin	avidin	10^{-15}
sacharid	lektin	$10^{-6} - 10^{-3}$
hormon, toxin	vazebný protein	$10^{-9} - 10^{-12}$
substrát	enzym	$10^{-7} - 10^{-3}$
inhibitor	enzym	$10^{-14} - 10^{-6}$

$$K_D = 10^{-8} - 10^{-6} \text{ M}$$

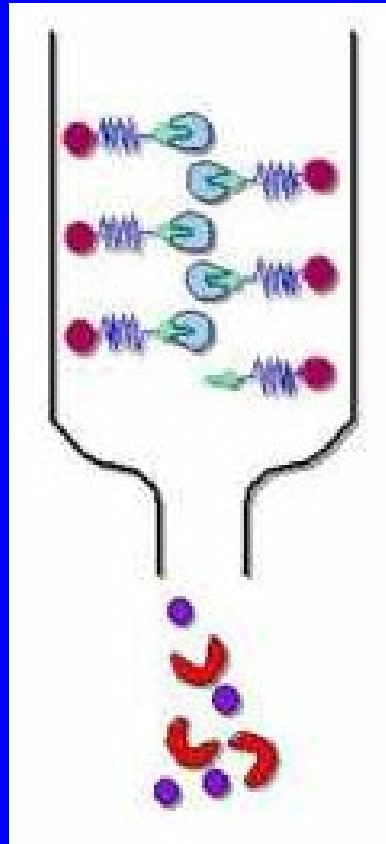
Afinní chromatografie nanesení vzorku

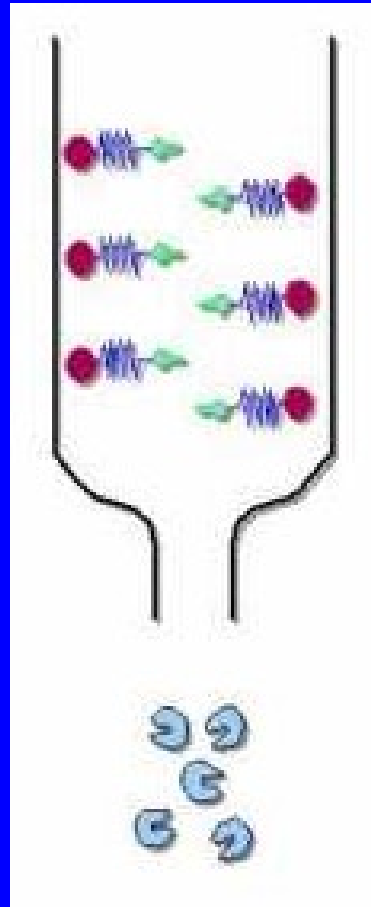
Afinní chromatografie vznik interakce

Afinní chromatografie vymytí balastů

Afinní chromatografie eluce

Předpoklady pro vznik komplexu

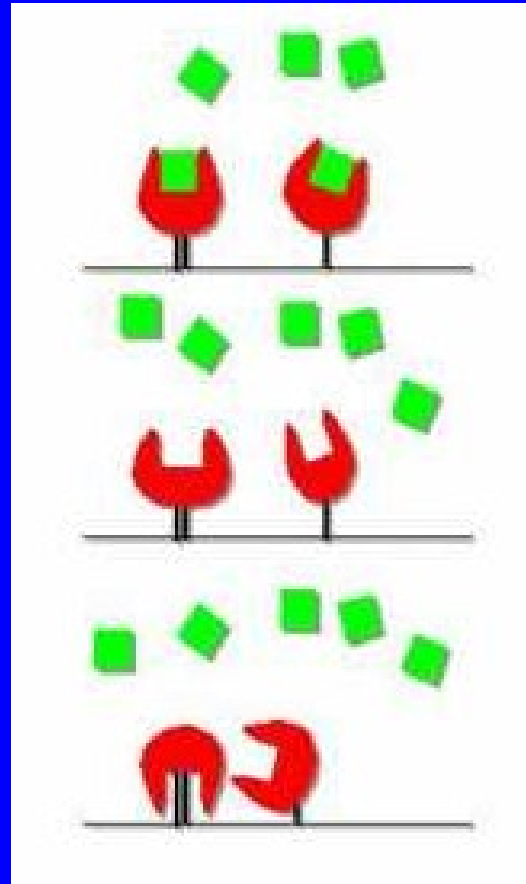
- Sterické – použití raménka (spacer)

- Optimální pH, iontová síla

Předpoklady pro vznik komplexu

- Vazebné
- Konformační

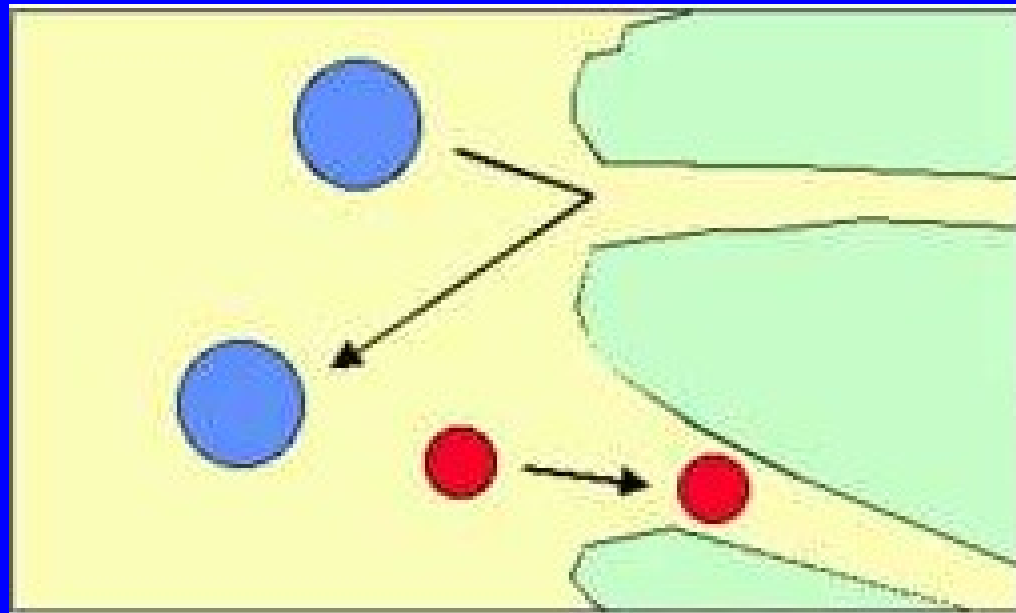

Provedení

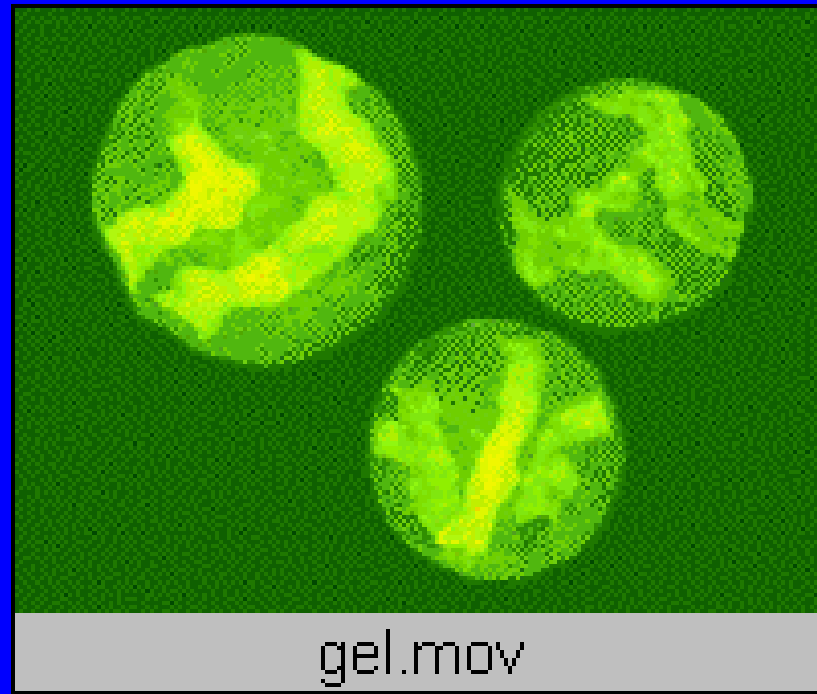
- Nanesení vzorku – nízká iontová síla
- Eluce – selektivní - volným ligandem
– neselektivní - změna pH, iontové síly, polarity

Použití : analytické (stanovení K), purifikace

Gelová permeační chromatografie

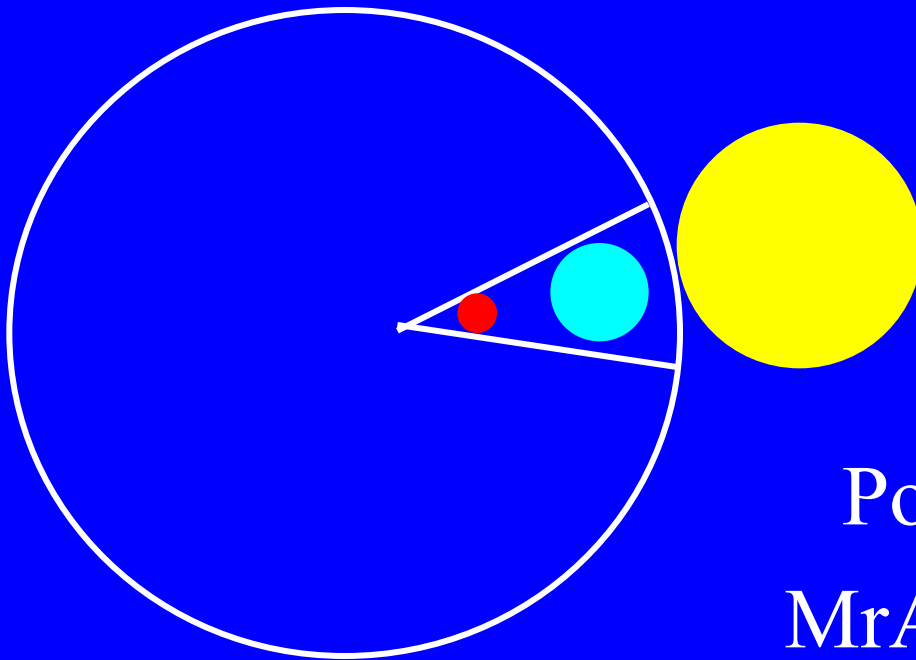

Gelová permeační chromatografie

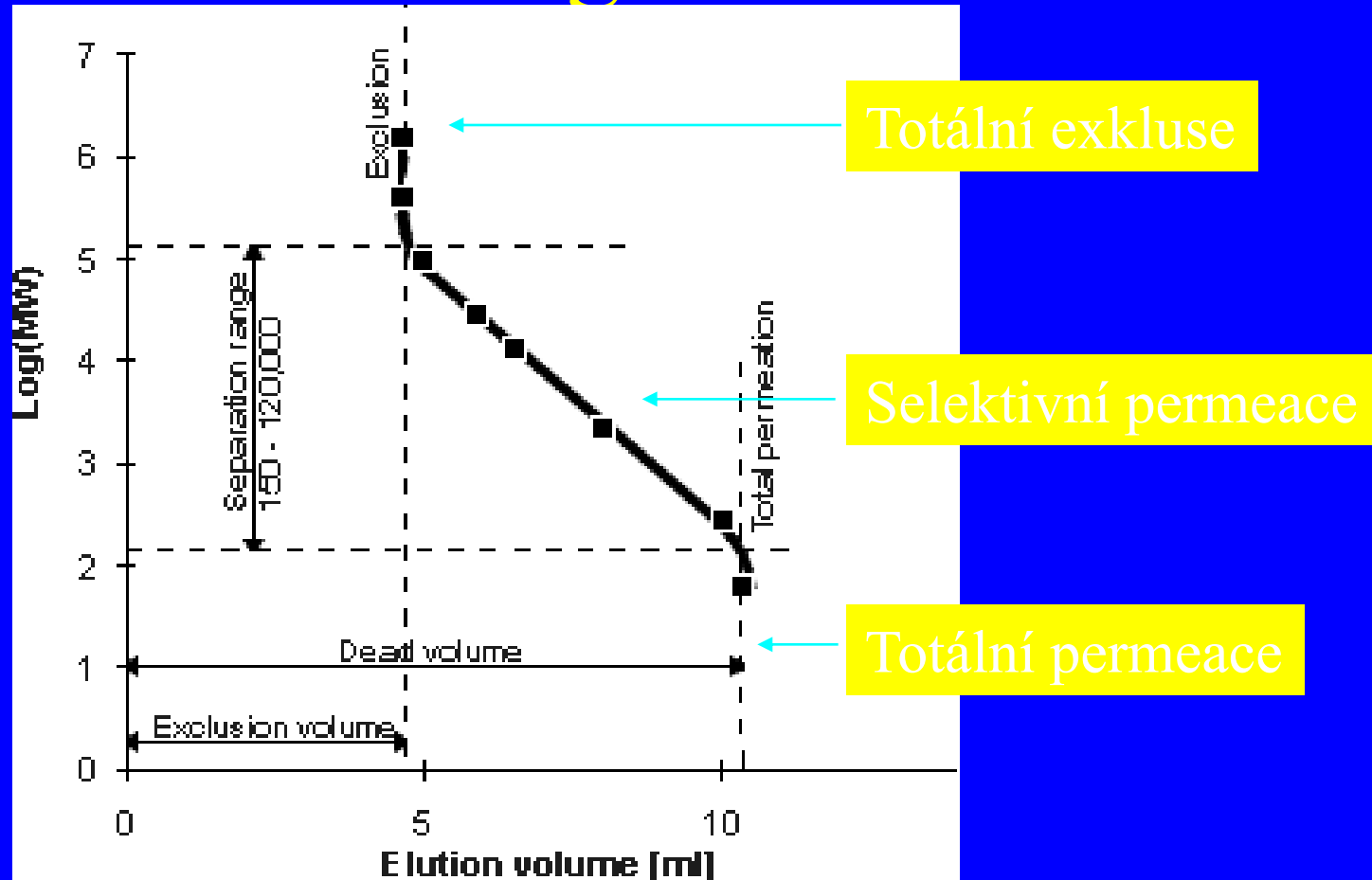
Gelová permeační chromatografie

Princip - stérická exkluze
- omezená difuze

Pořadí eluce :
 $MrA > MrB > MrC$

Gelová permeační chromatografie

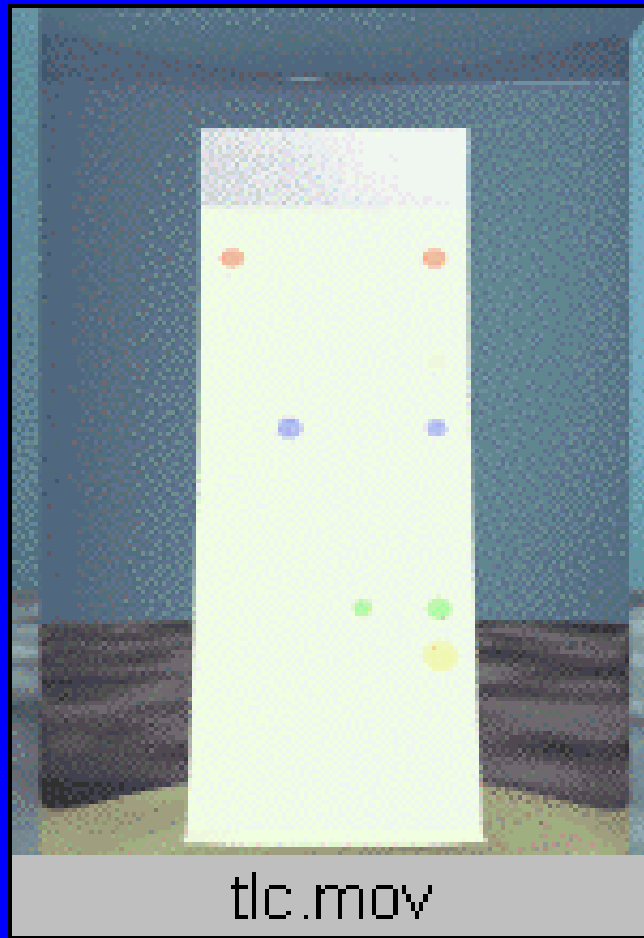

Gelová permeační chromatografie

- Nanášení vzorku – objem vzorku $< 2\%$
objemu kolony
- Eluce – izokratická

Použití : stanovení Mr, odsolování, purifikace

PC a TLC

tlc.mov

PC a TLC

- 1944 – Martin, Snyge - PC aminokyselin
(Nobelova cena)
- 1952 – TLC nahrazuje PC

Instrumentace PC a TLC

Chromatografický papír

- Nemodifikovaný
- Modifikovaný – ionexy, acylace

f. Watman (Anglie)

Schleicher-Schüll (Německo)

TLC

- Vlastní příprava - sypané, nalévané
- Komerčně dostupné - Silufol (Cz)
Watman

PC a TLC - mody

- rozdělovací
- adsorpční
- ionexová
- hydrofobní – RP a HIC
- gelová permeační

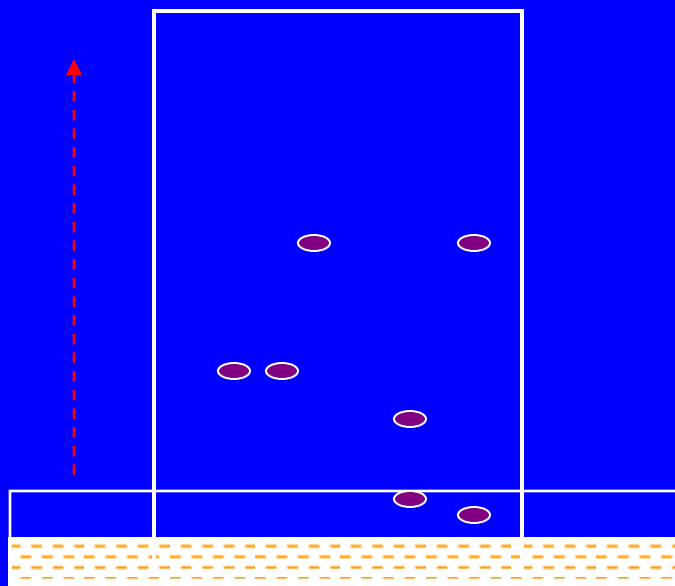
Nanášení vzorku

- Pipety
- Kapiláry

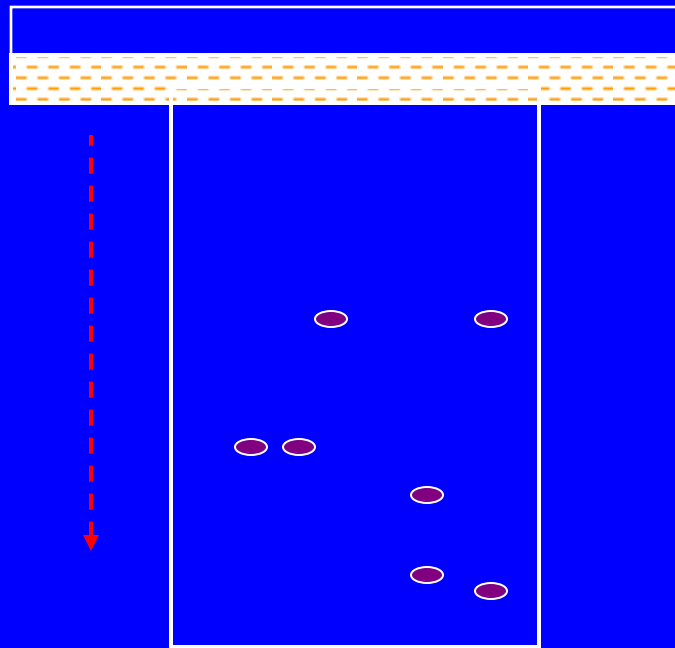
Provedení

- Vzestupné
- Sestupné
- Kruhové
- Dvojrozměrné

Vzestupné

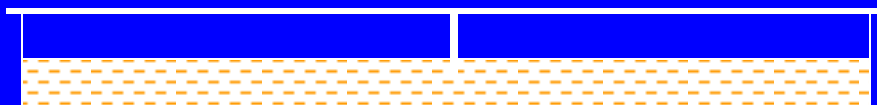
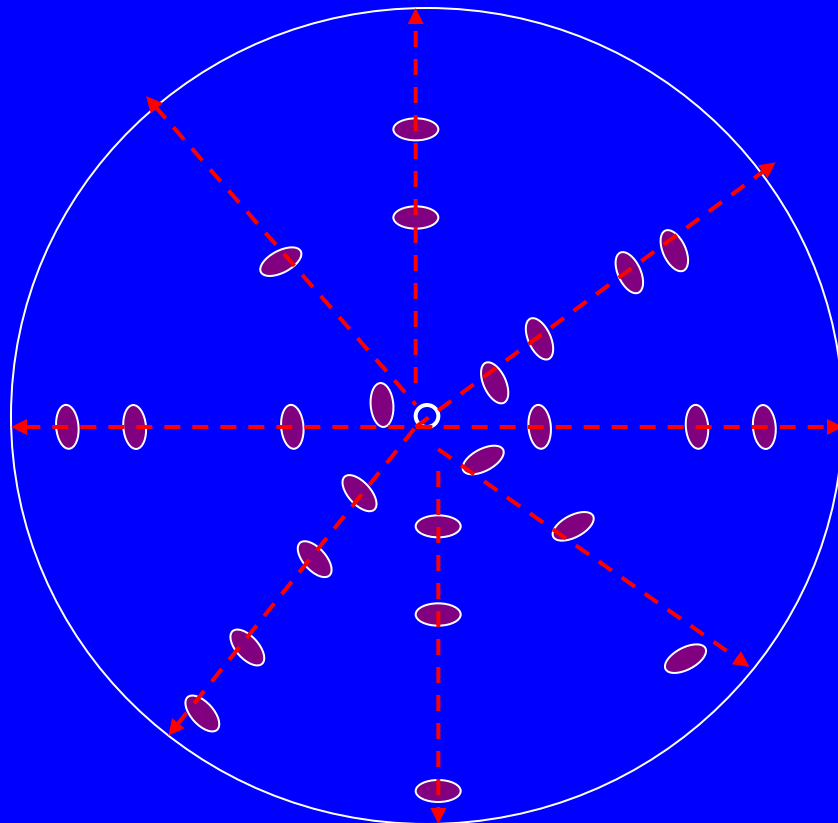

Sestupné

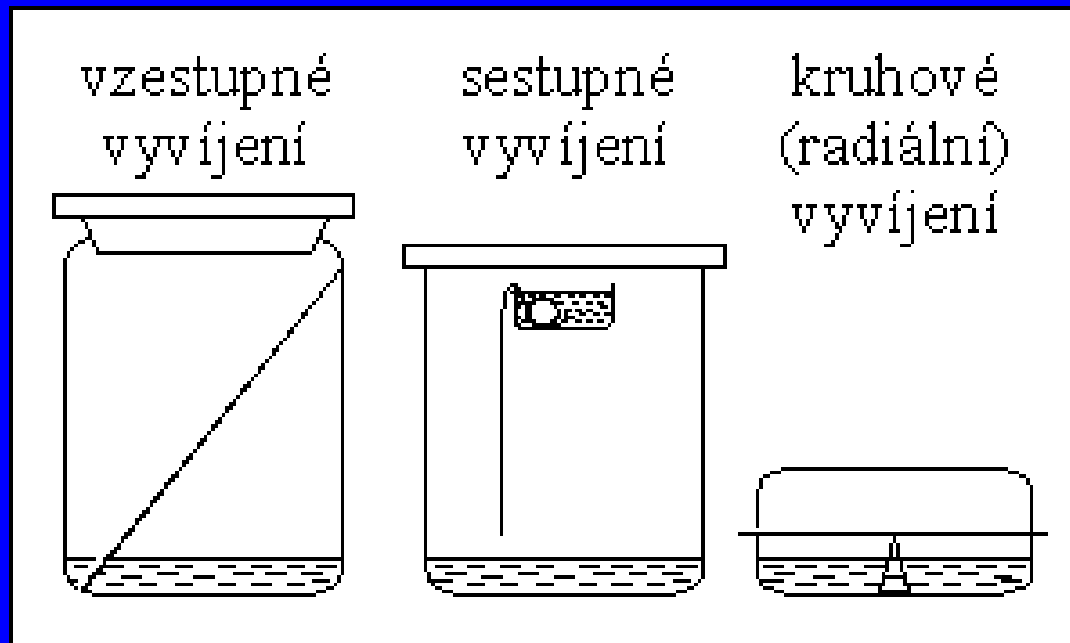

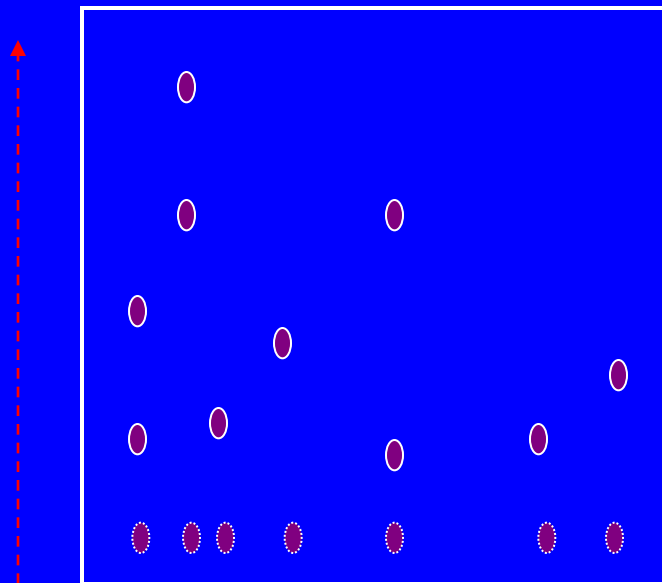
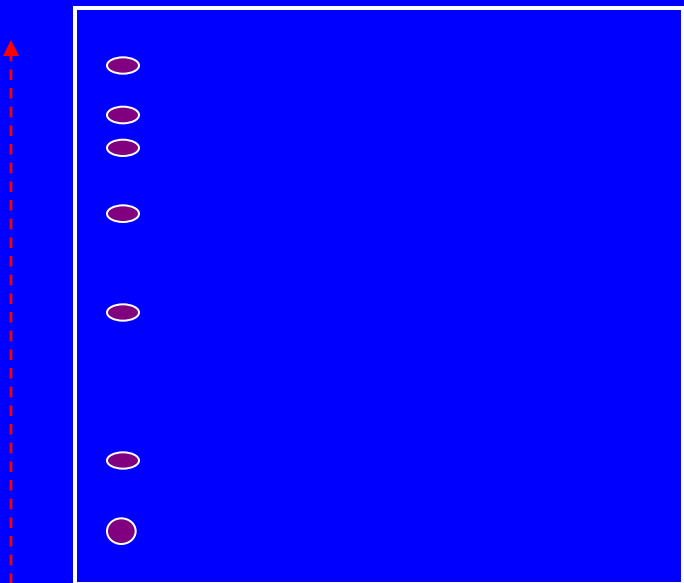
Kruhové

Vyvíjení

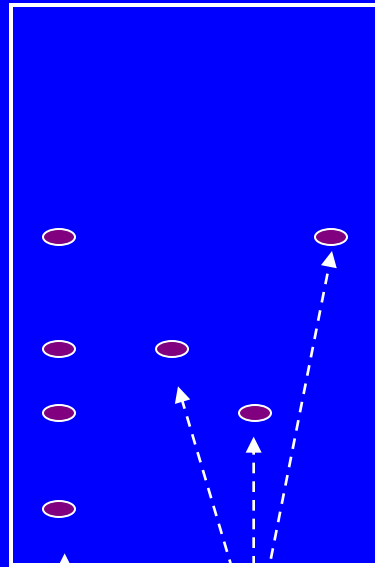
Dvojrozměrné

Provedení

- Analytické
- Preparativní

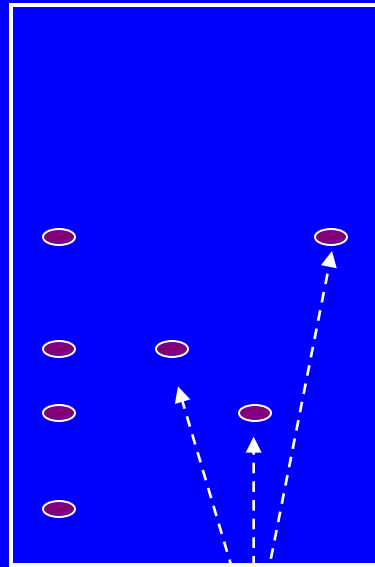
Analýza kvalitativní

standardy vzorky

$$R_f = \frac{\text{střed skvrny}}{\text{čelo rozpouštědla}}$$

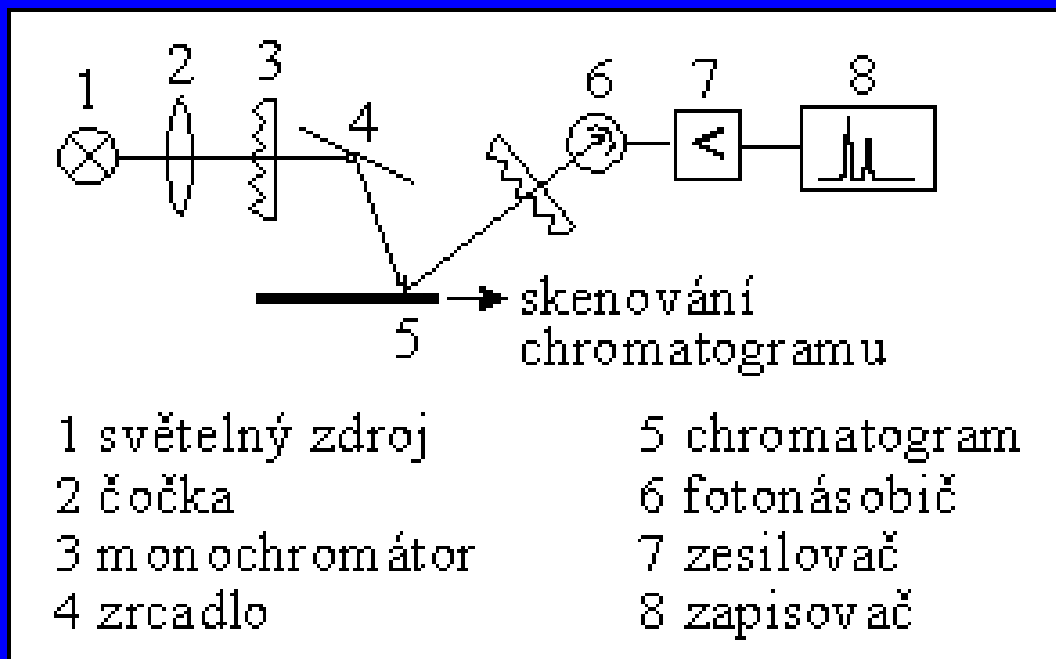
Analýza kvantitativní

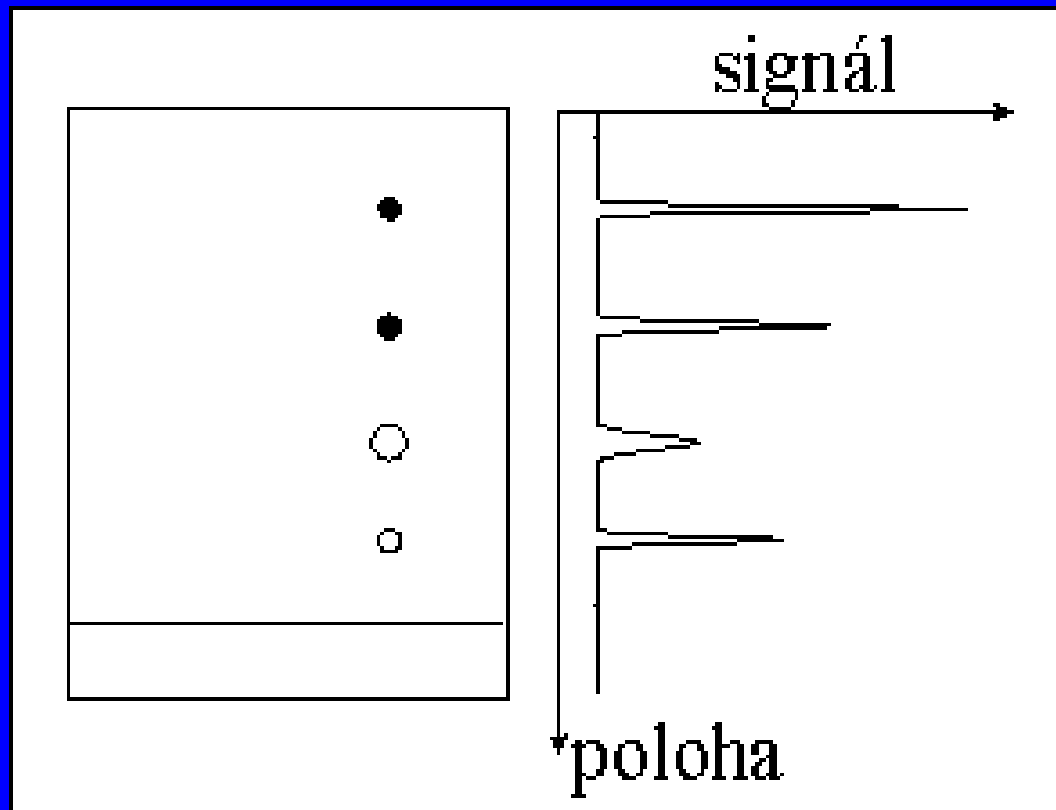
**Plocha
skvrn**

- Planimetrie
- Denzitometrie

Denzitometrie

Denzitometrie

Preparace

- PC – vystřížení a eluce skvrny
- TLC – vyškrábání a eluce skvrny
– odsání a eluce skvrny

Kapalinová chromatografie rozdělení

- Nízkotlaká (atmosferický tlak) – LPC
- Střednětlaká (4 Mpa) – FPLC
- Vysokotlaká (40 Mpa) – HPLC

Kapalinová chromatografie využití

- LPC – semipreparativní
- FPLC – semipreparativní a analytická
- HPLC – analytická

Kapalinová chromatografie

doba trvání

- LPC – hodiny
- FPLC – desítky minut
- HPLC – minuty

Zařízení pro LPC

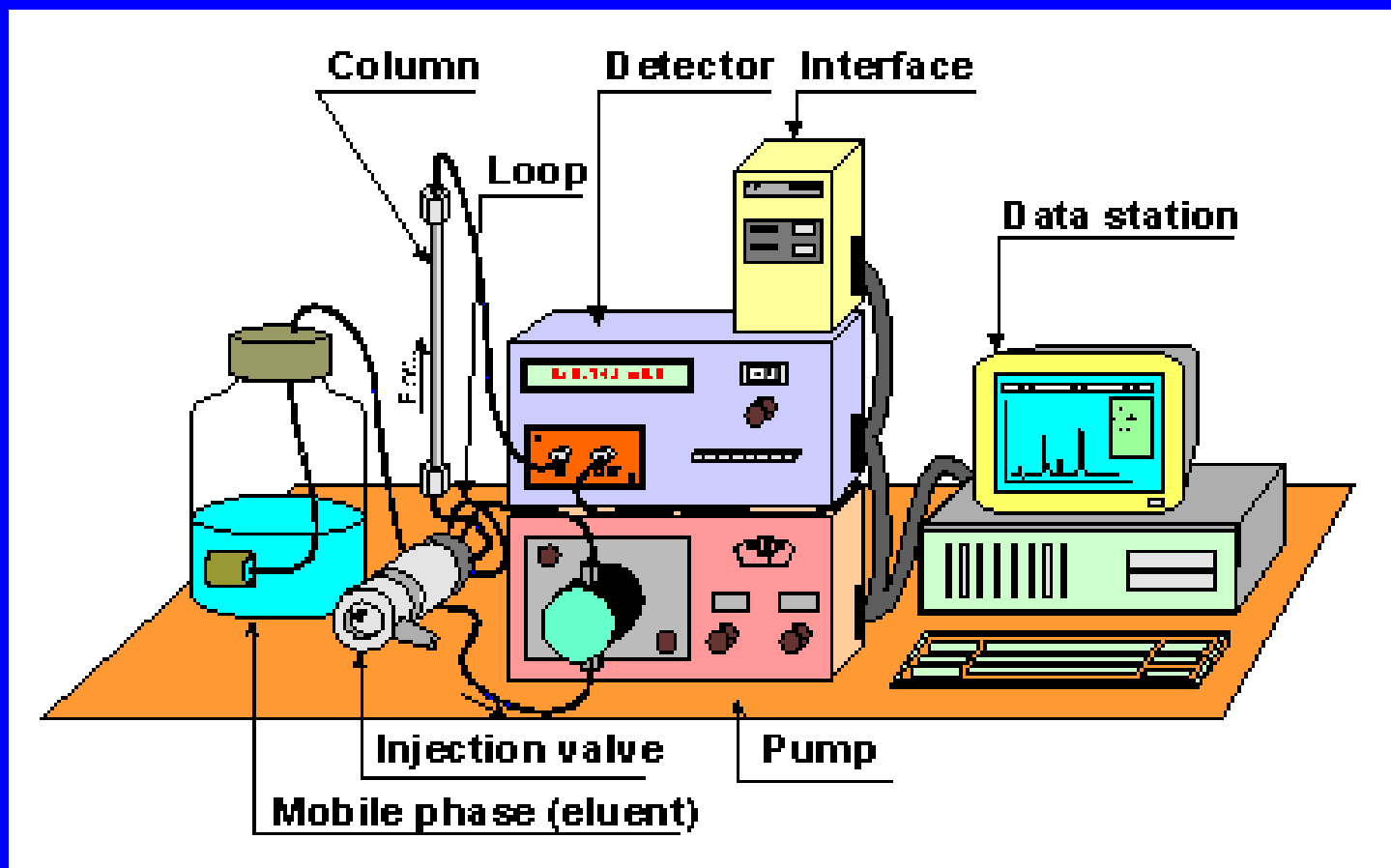

Instrumentace pro LPC

- Pumpa – peristaltická nebo gravitace
- Gradient – mísič gradientu
- Dávkování – přímo pumpou na kolonu
- Kolony – skleněné
- Detekce – spektrofotometrická 254, 280 nm
- Vyhodnocování – zapisovač
- Sběrač frakcí – programovatelný

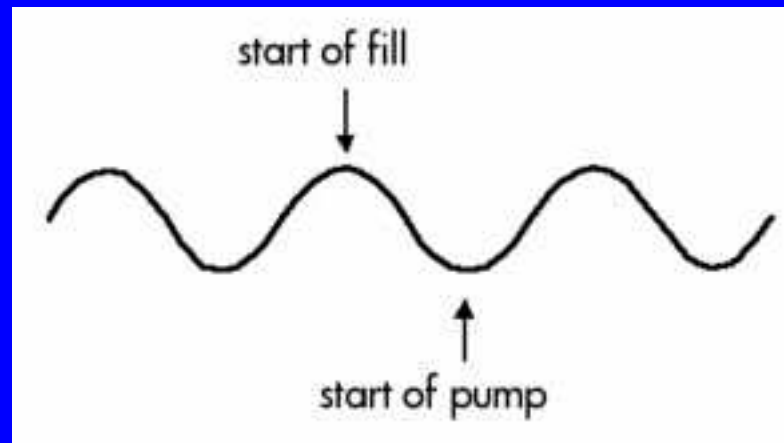
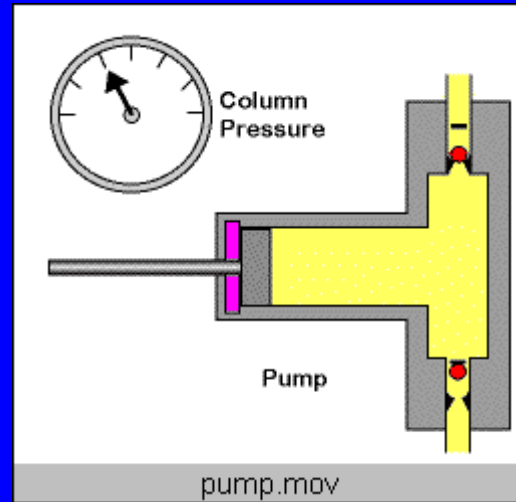
Instrumentace pro FPLC a HPLC

Zařízení pro HPLC

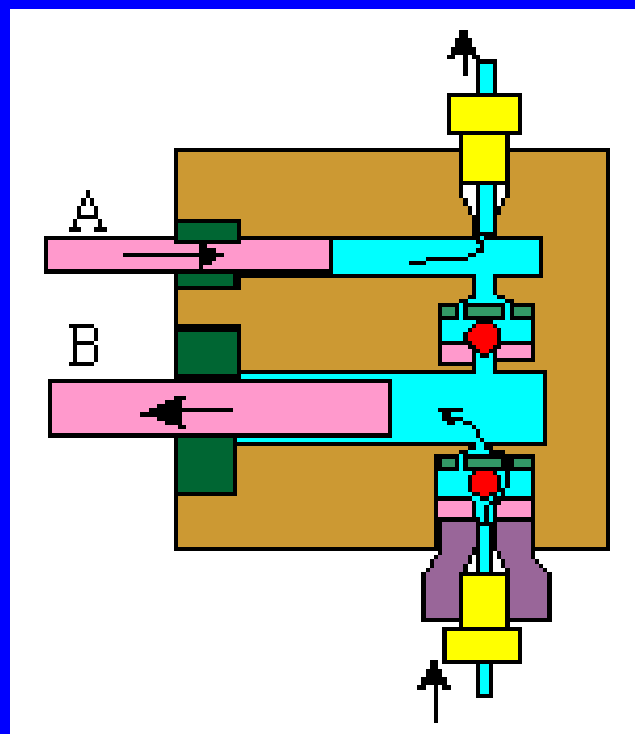
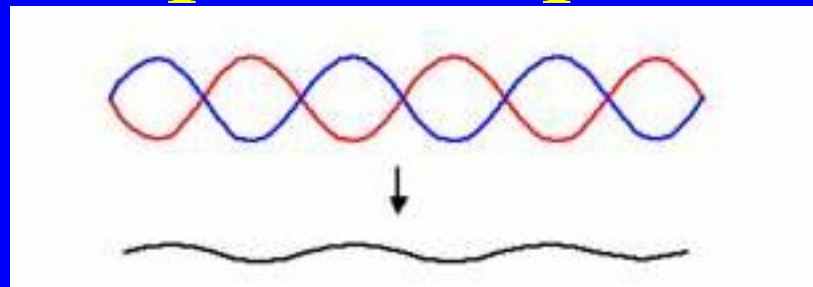

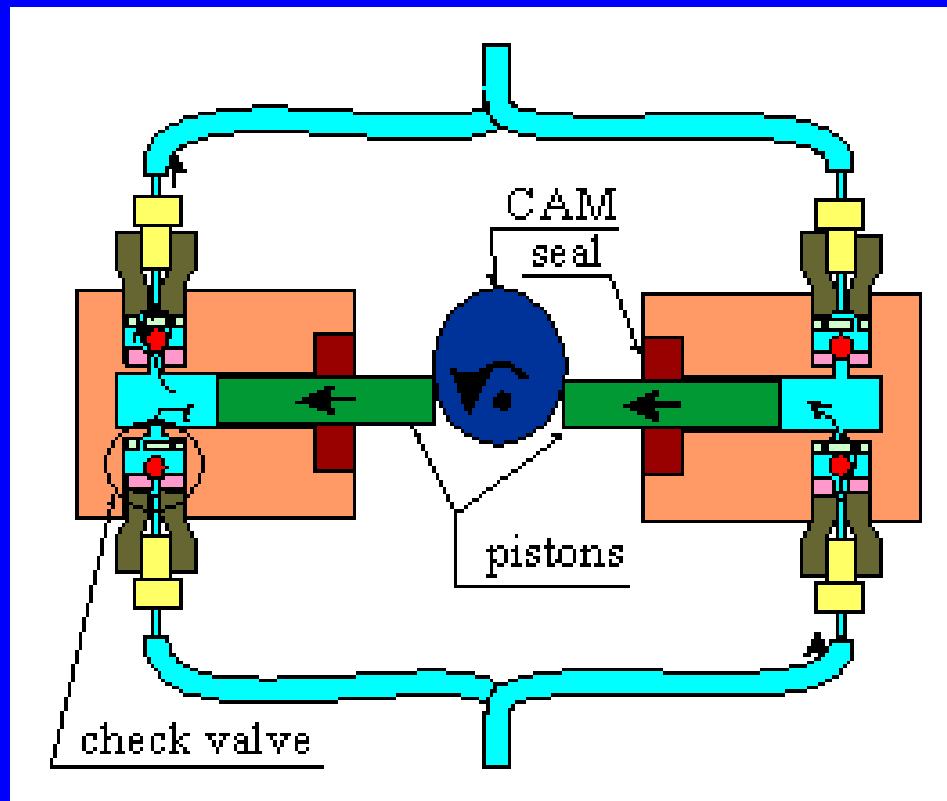
Pumpa jednopístová

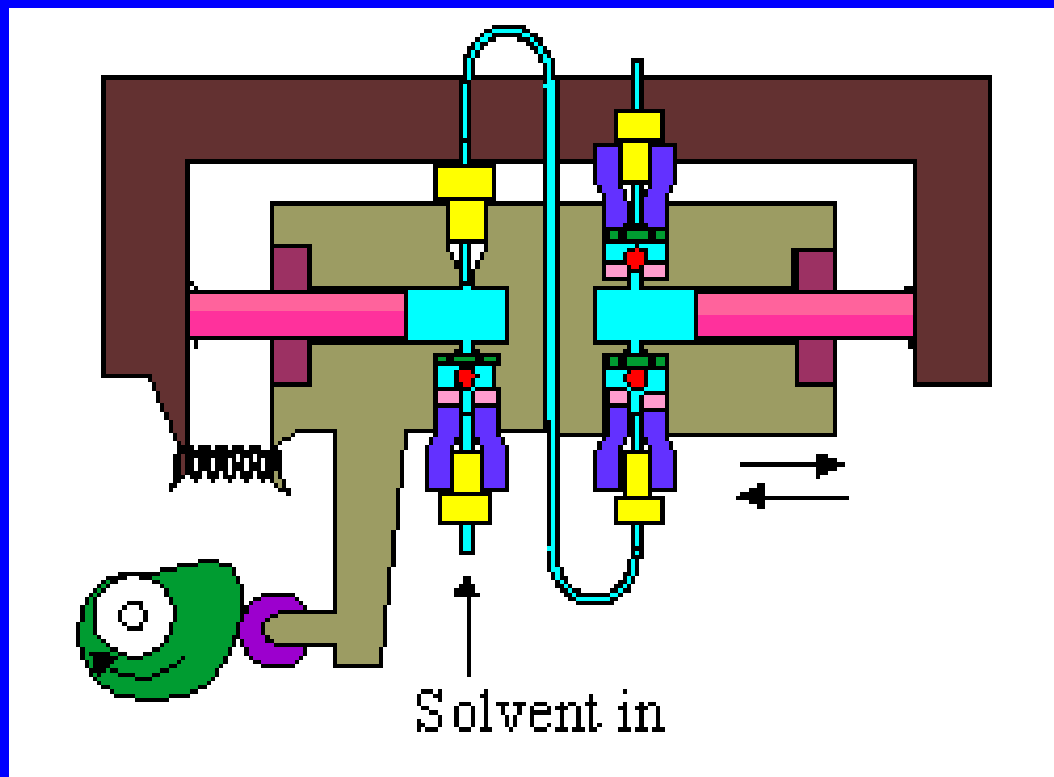
Pumpa dvoupístová

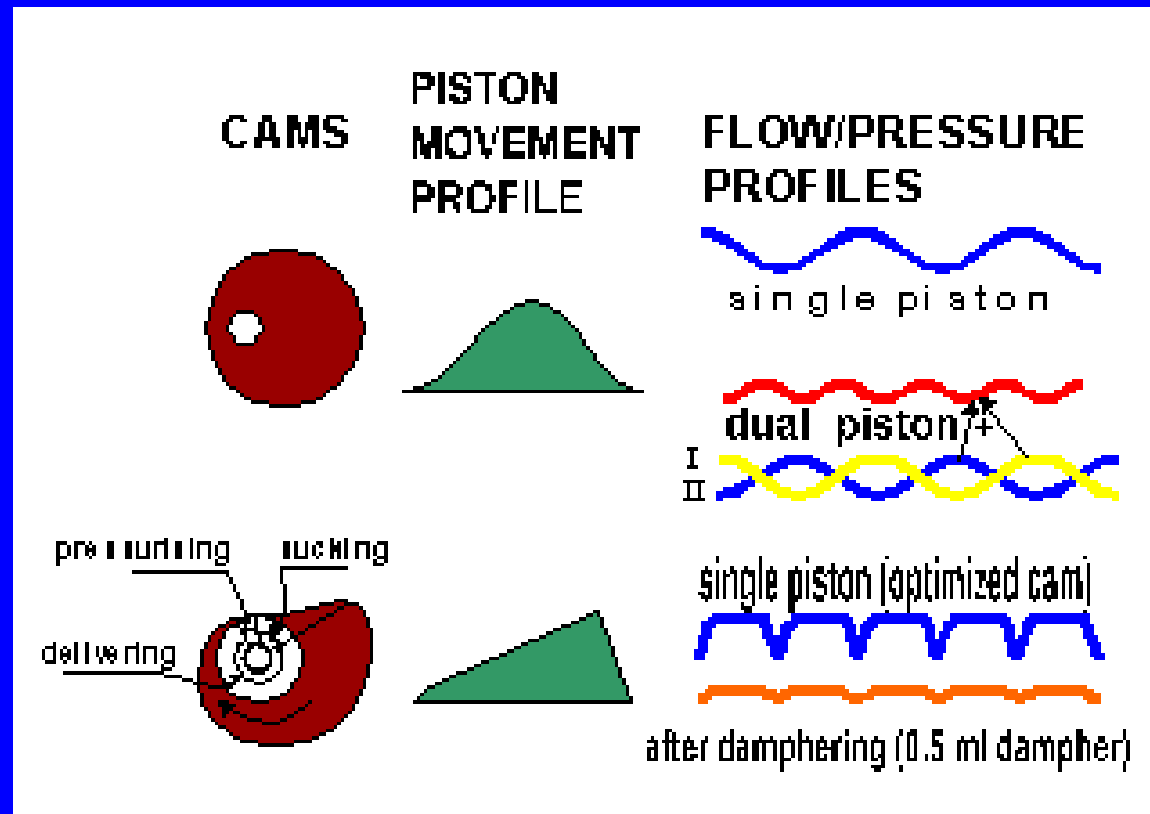
Pumpa dvoupístová

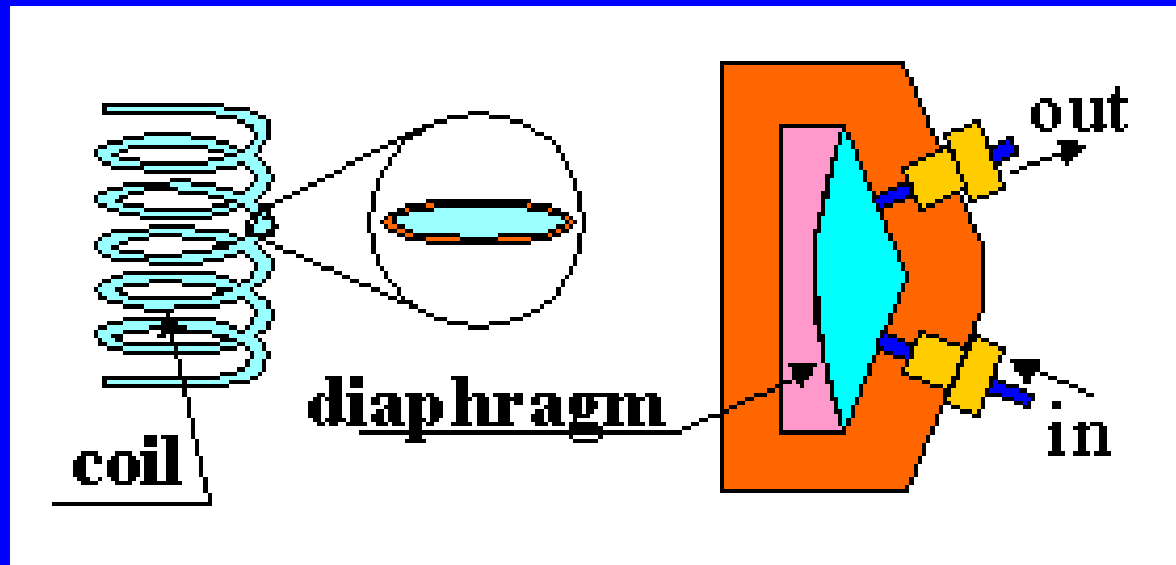
Pumpa dvoupístová

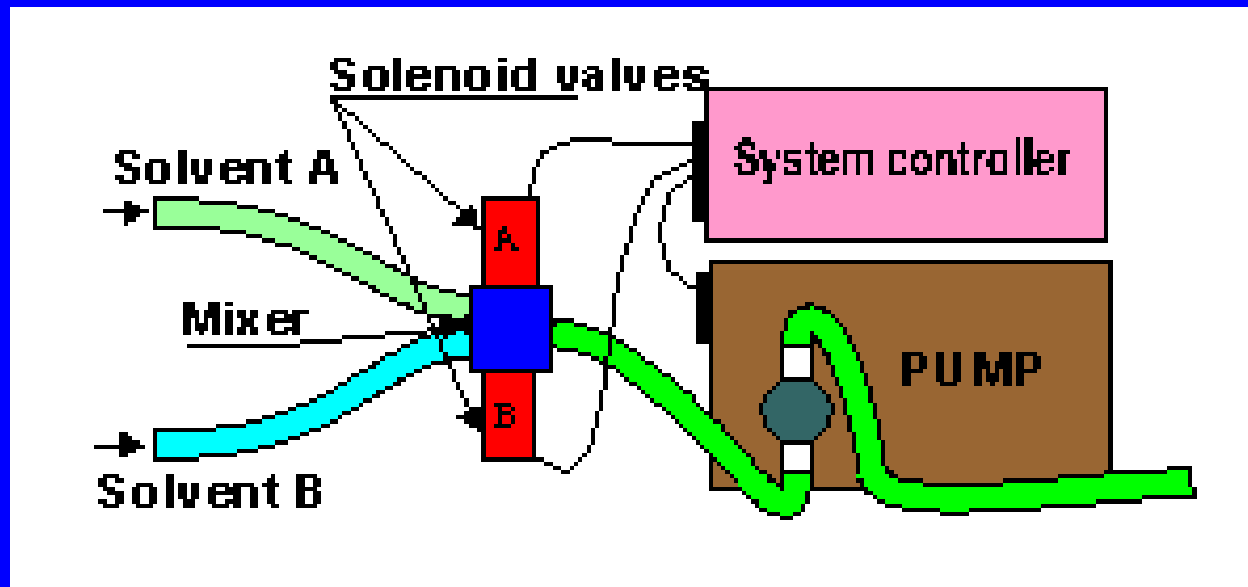
Tlumení pulsů

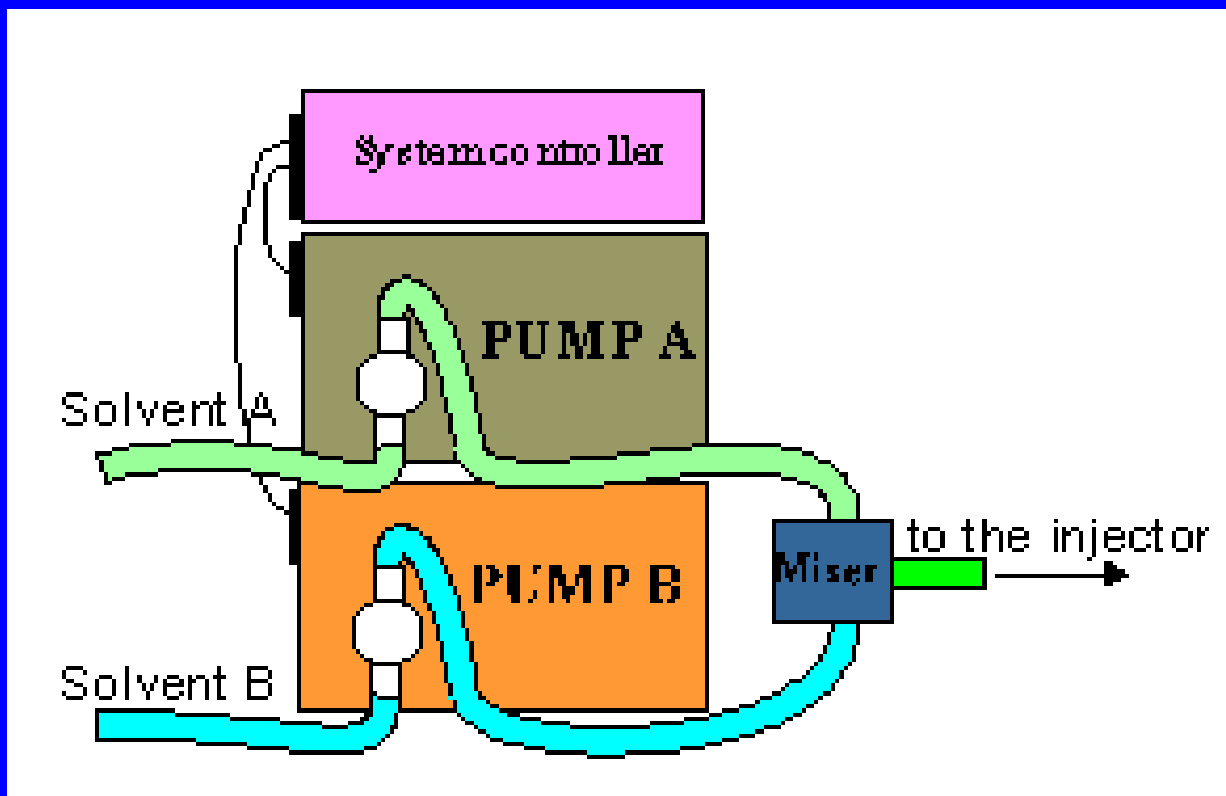
Tlumení pulsů

Gradient nízkotlaký

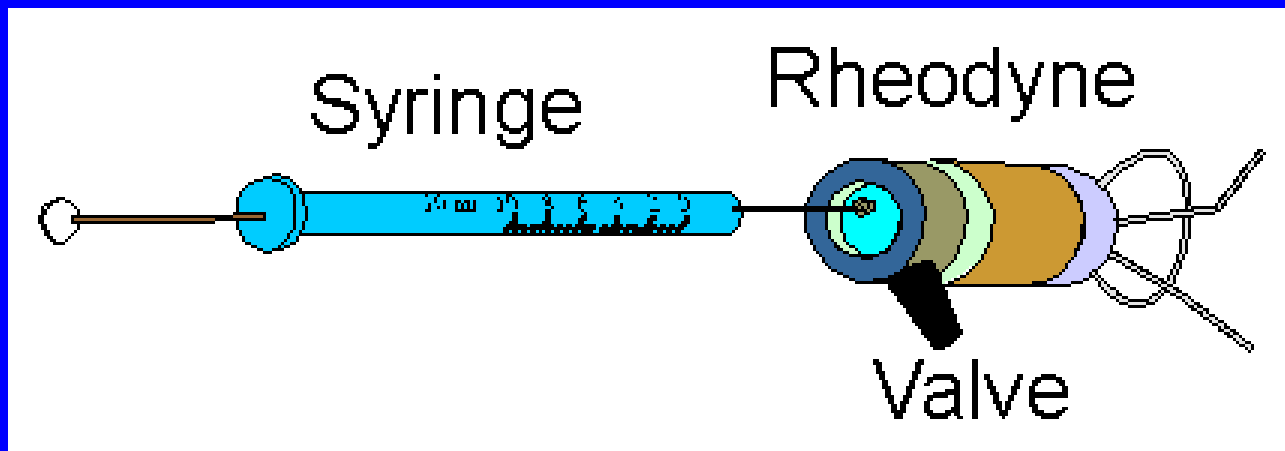

Gradient vysokotlaký

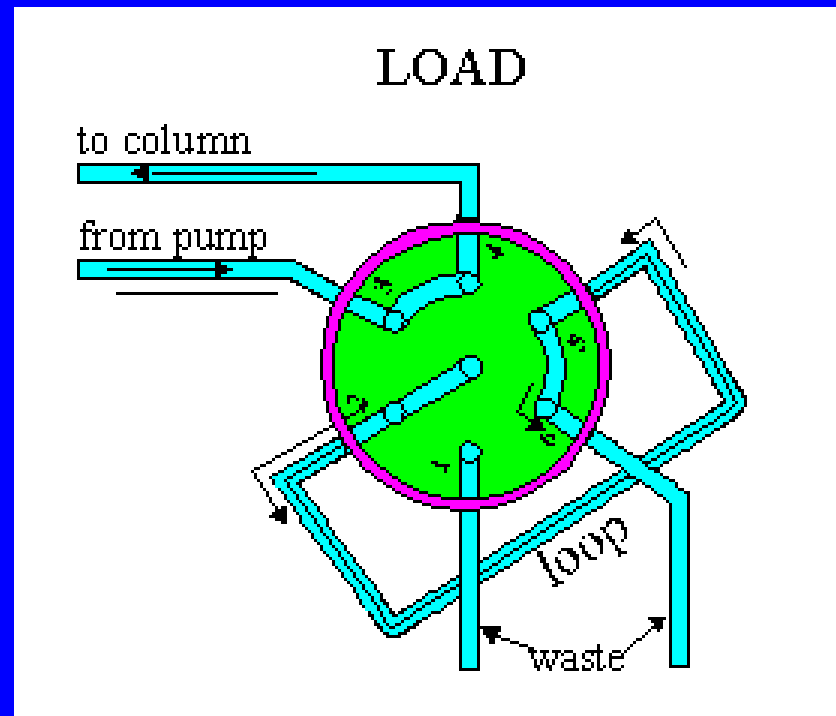

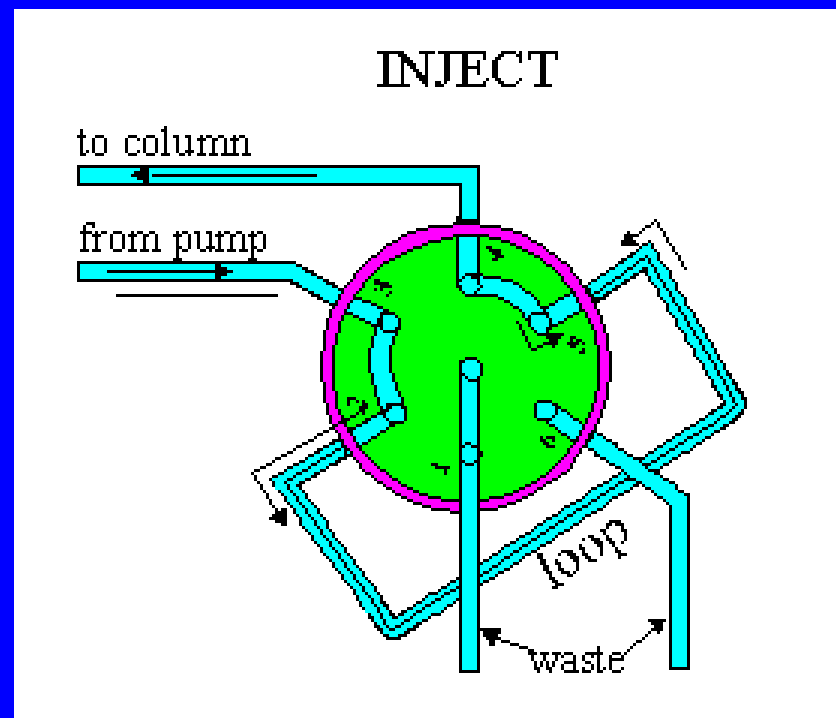
Dávkování – dávkovací ventil

Dávkovací ventil – „Load“

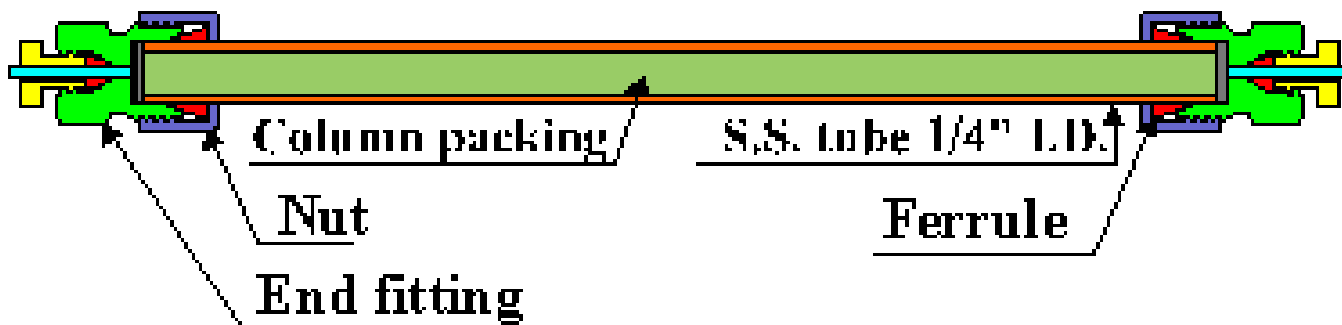

Dávkovací ventil – „Inject“

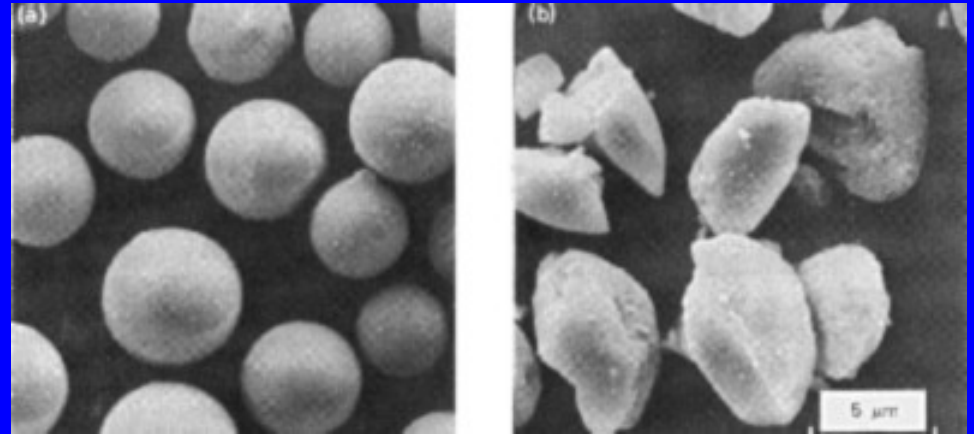
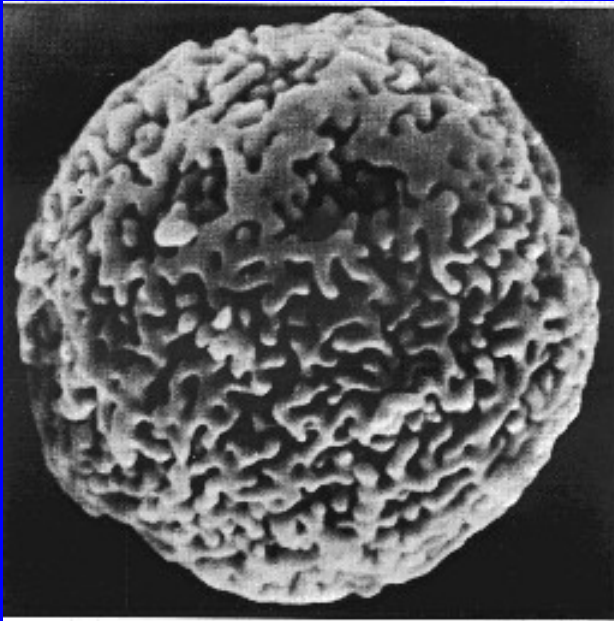

Kolona

Standart column hardware

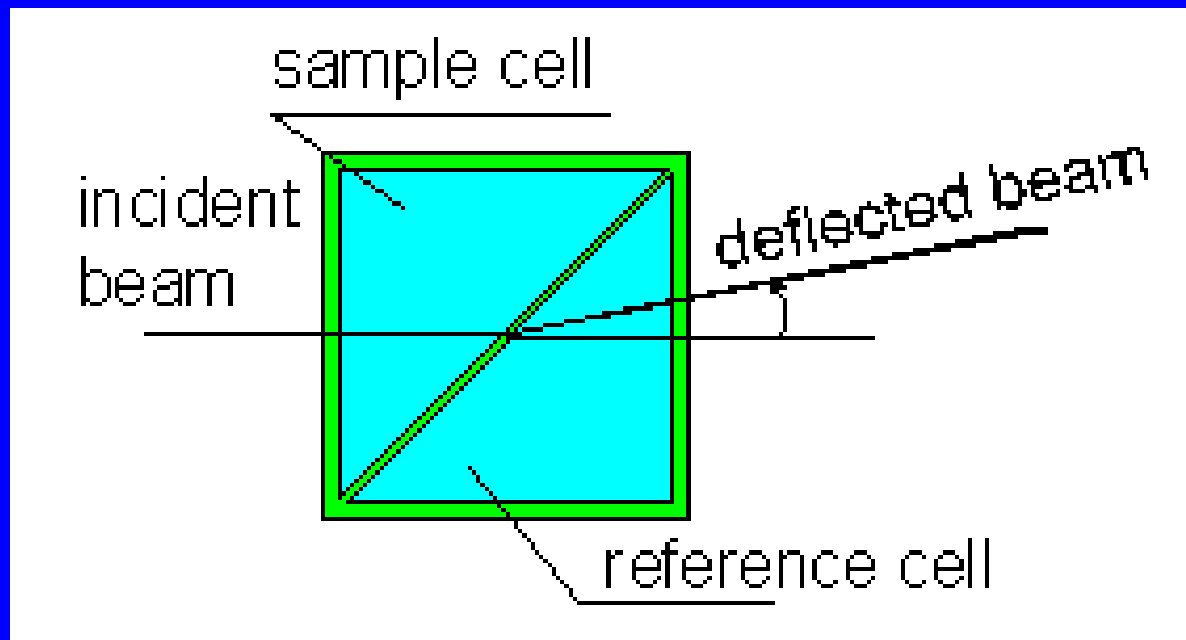

Částice sorbentu

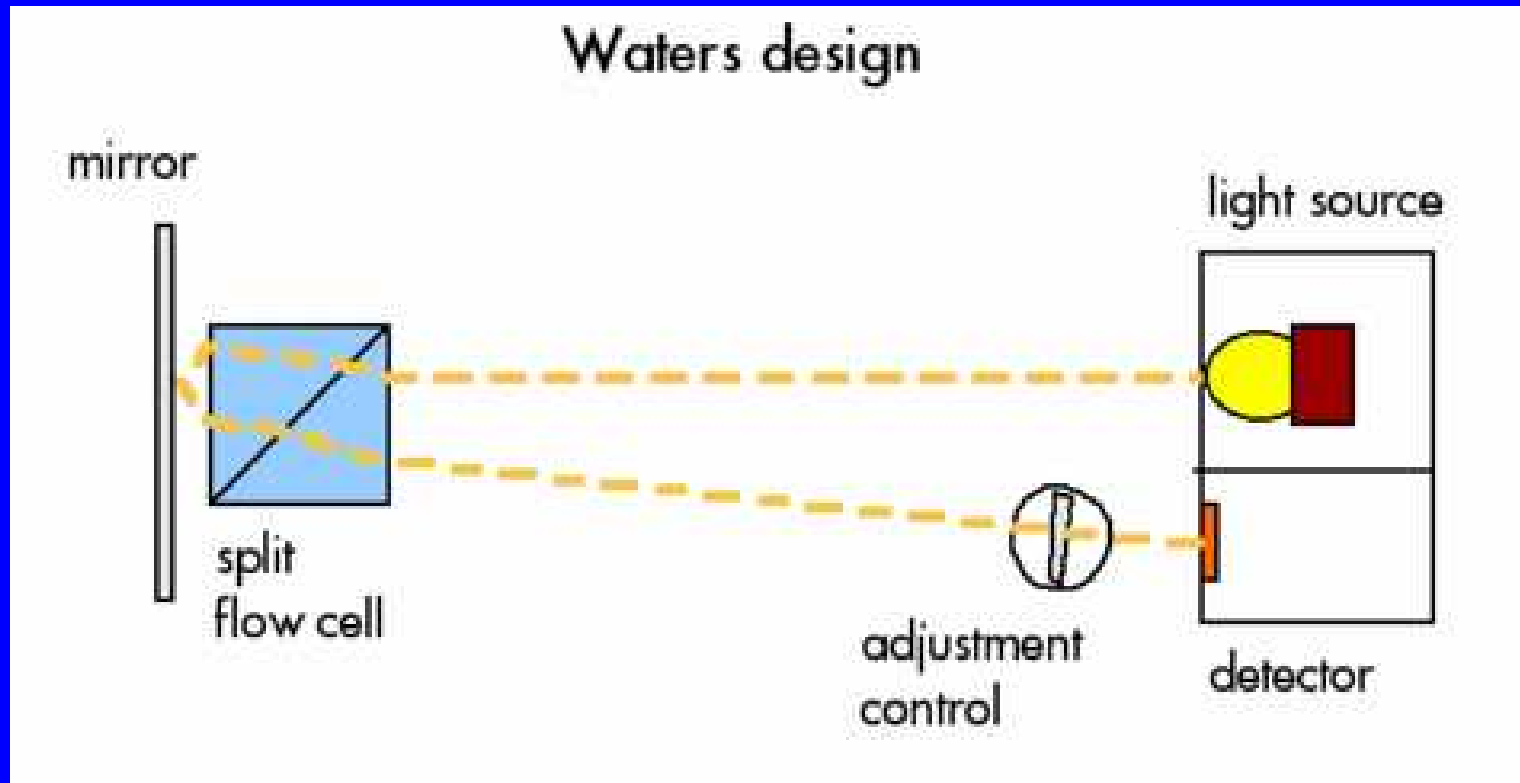

Detektory

Refraktometrický detektor

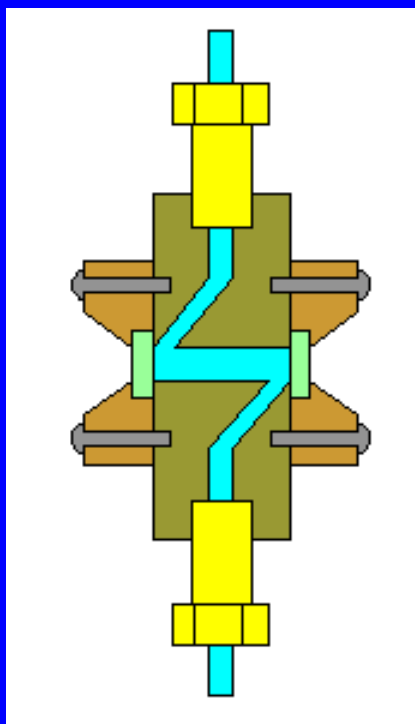
Refraktometrický detektor

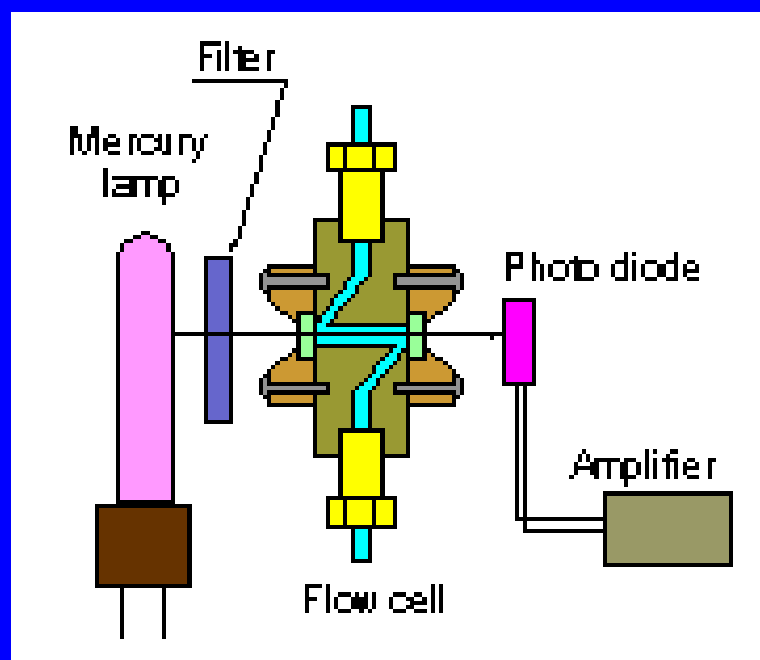

UV – VIS detektor

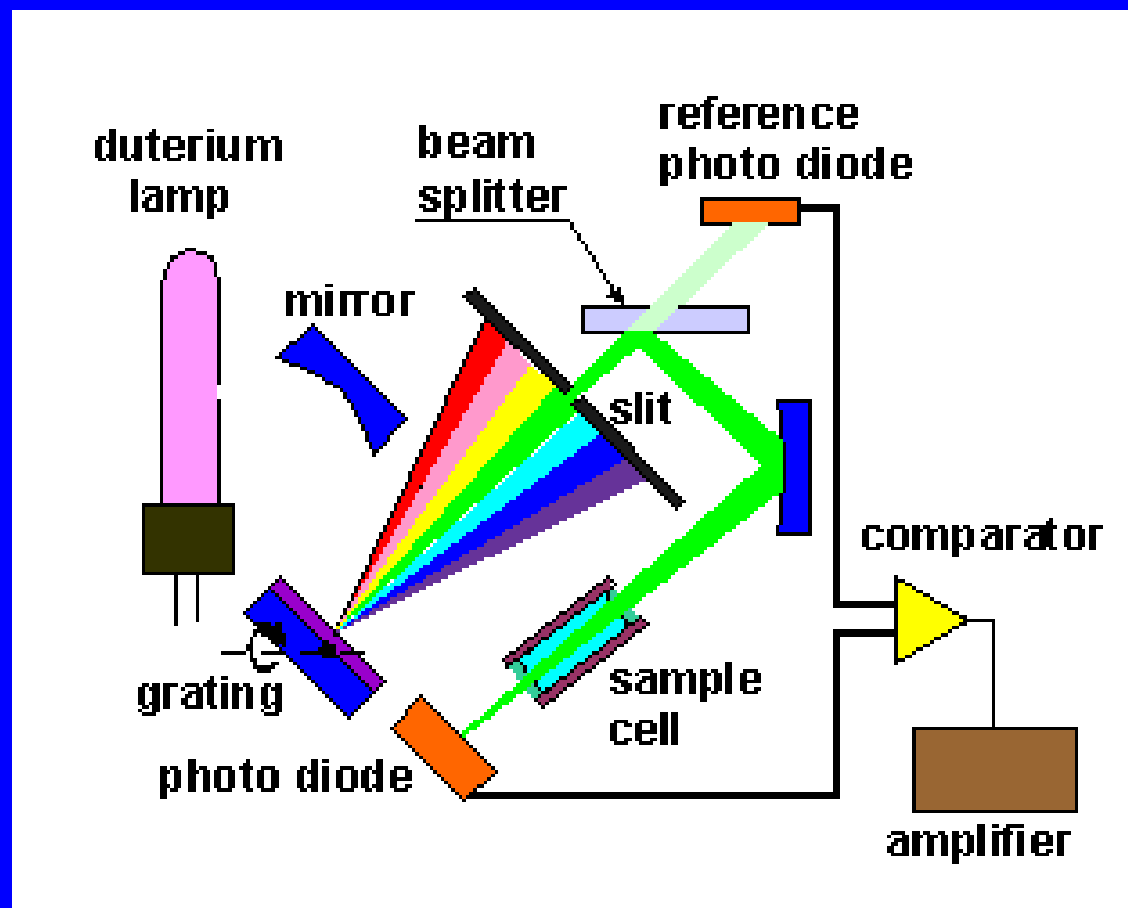
detekční cela

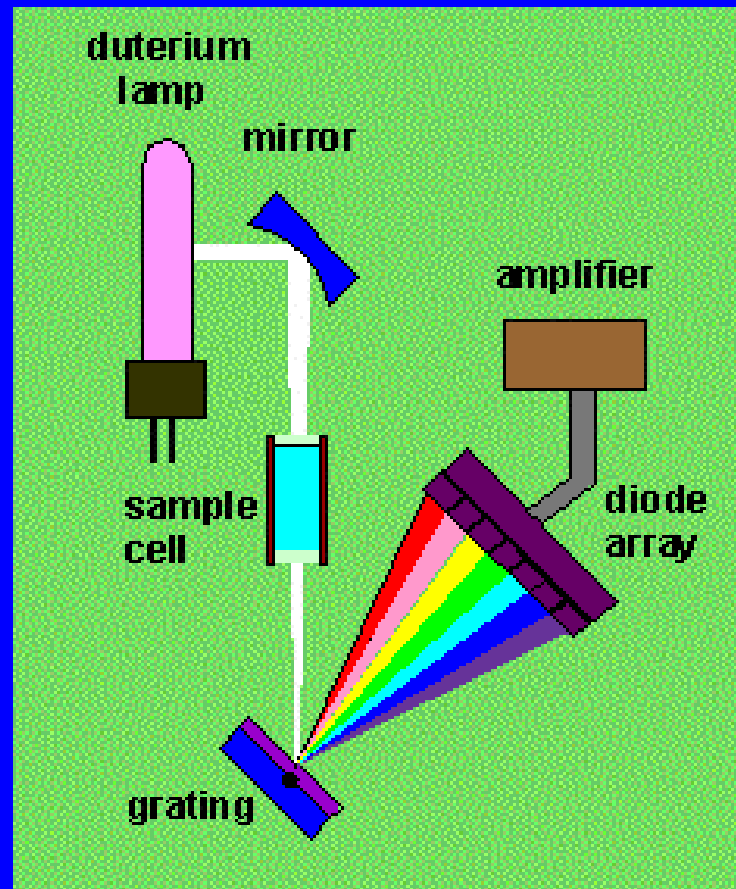
UV – VIS detektor s fixní vlnovou délkou

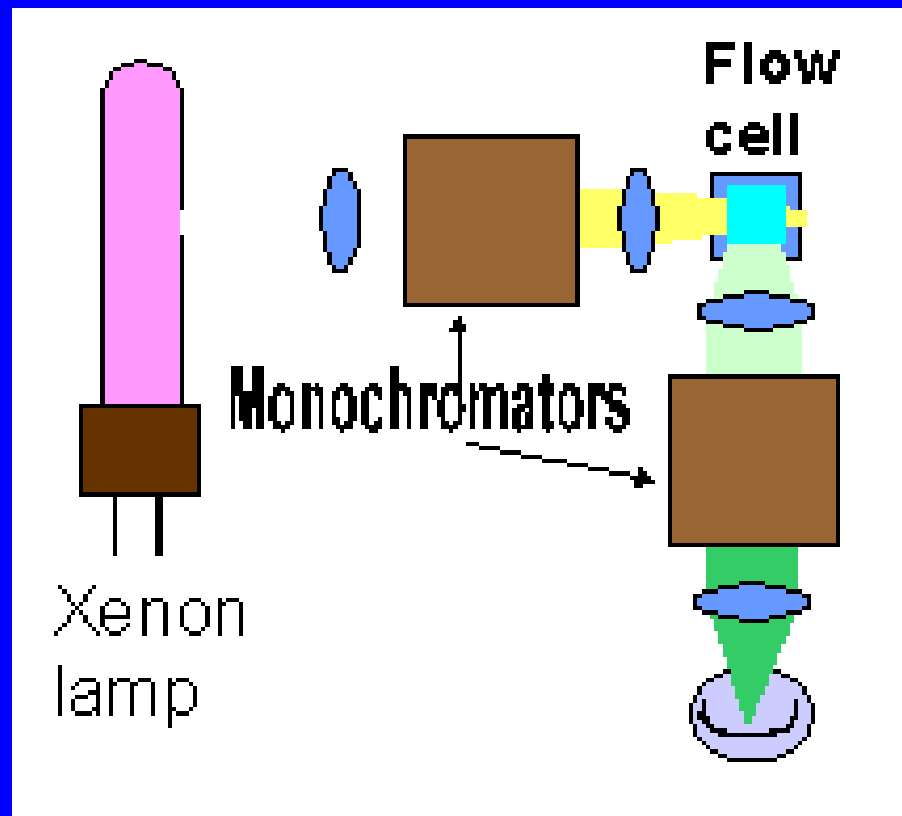
UV – VIS detektor s proměnlivou vlnovou délkou

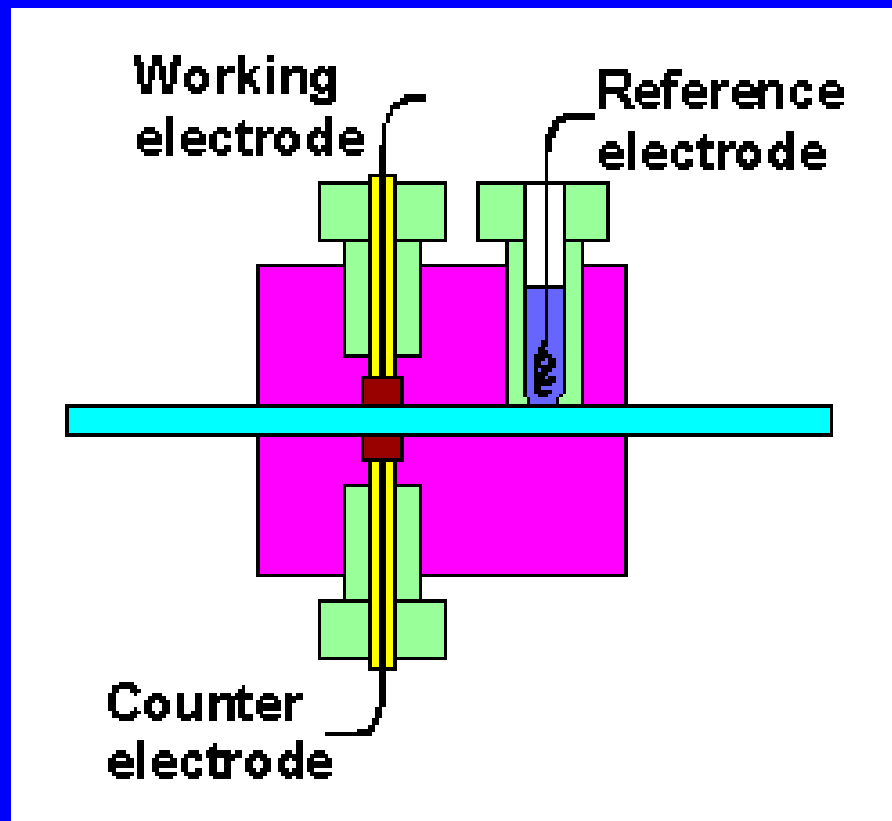
UV – VIS detektor s diodovým polem

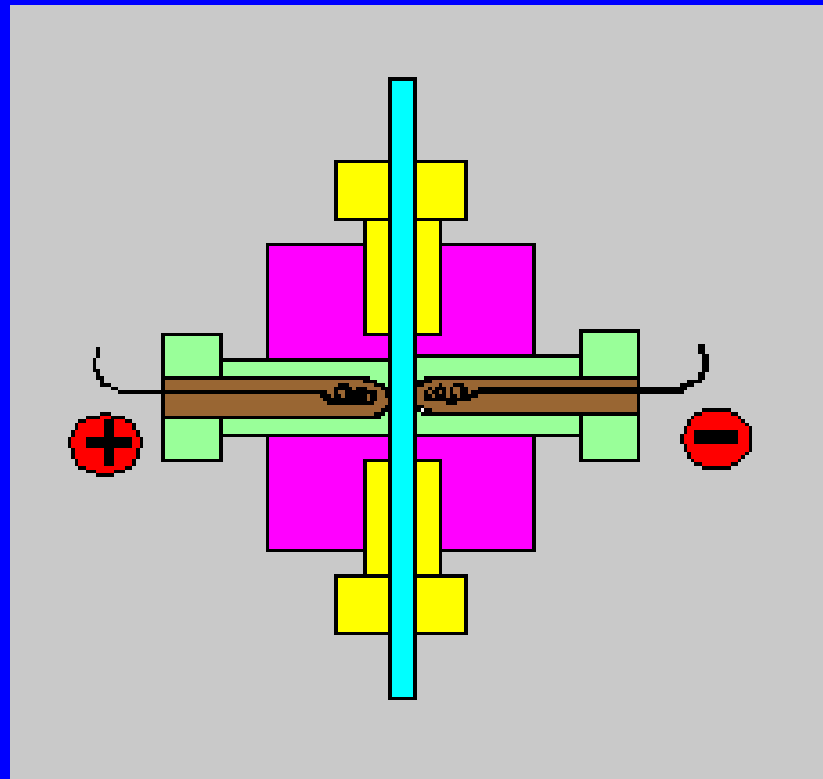
Fluorescenční detektor

Elektrochemický detektor

Konduktometrický detektor

Vyhodnocení

- Zapisovače
- Integratory
- Integrační software + PC

Provedení

- Analytické
- Preparativní

Analýza kvalitativní

- Srovnání retenčních časů (objemů) píků u vzorku a standardů
- „spiking“ – přidání standardu do vzorku
nárůst výšky píků
- Specifická detekce – UV-VIS, fluorescence,
elektrochemická
- MS

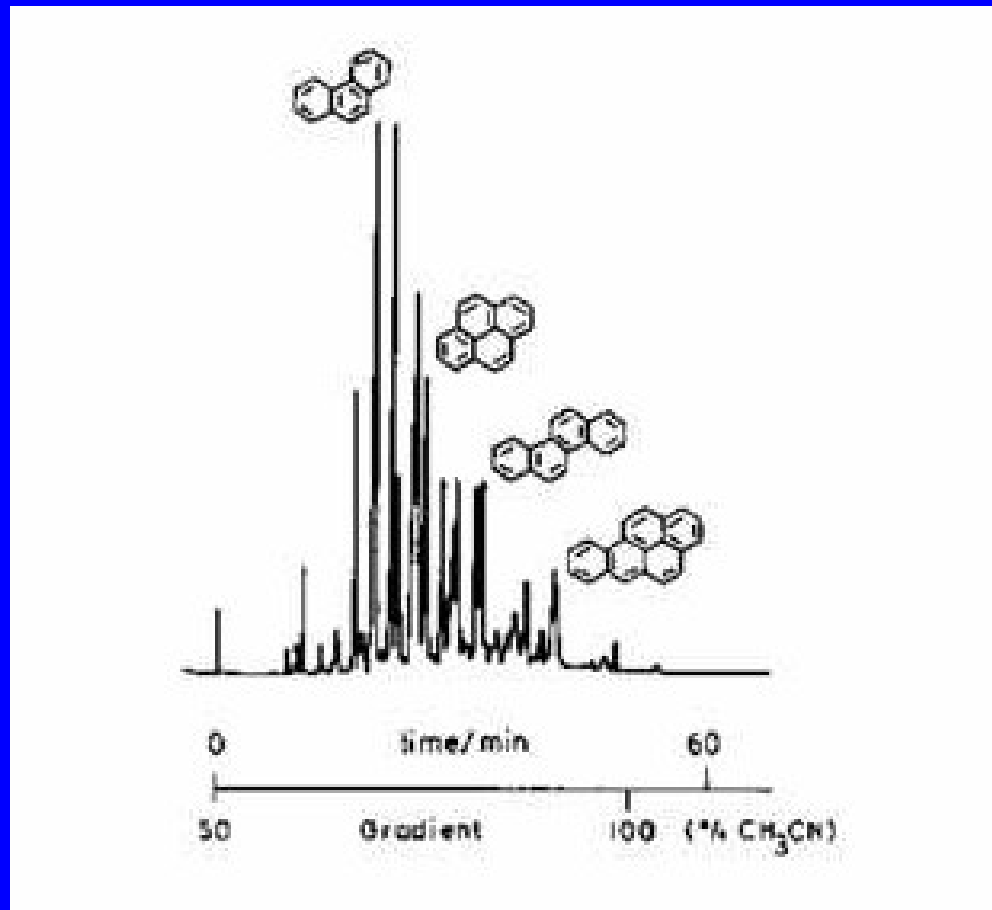
Analýza kvantitativní

Plocha (výška) píku

- Metoda externího standardu
- Metoda vnitřního standardu
- Metoda standardního přídavku

LC analýza

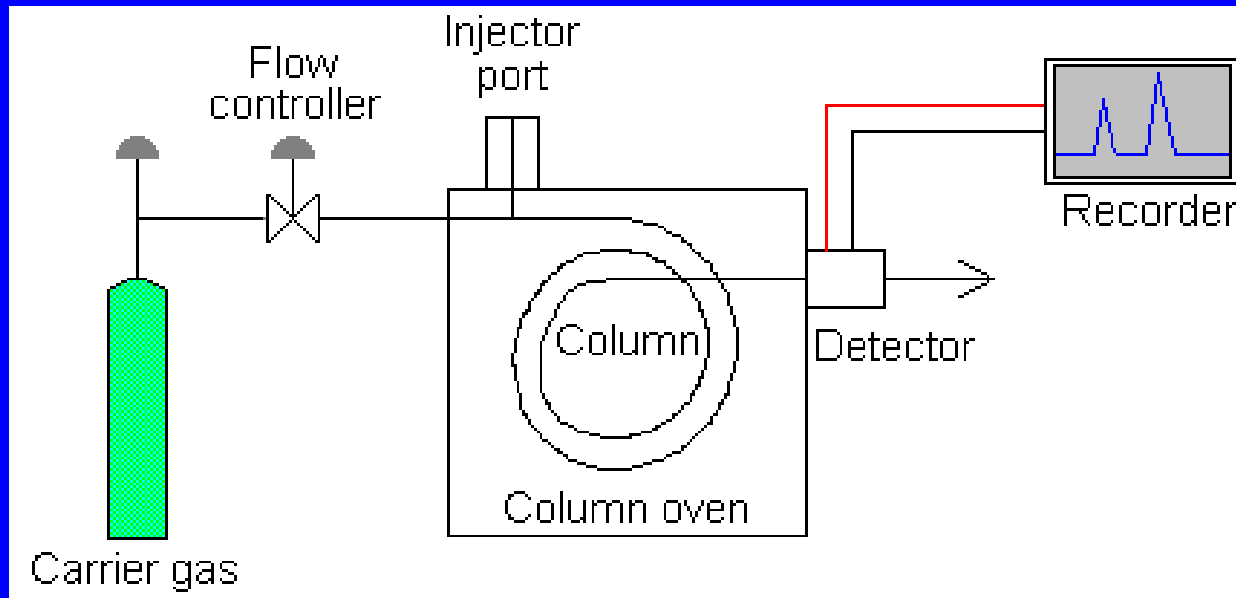
Plynová chromatografie

- Mobilní fáze - plyn
- Stacionární fáze - pevná fáze,
kapalina

Výhody

- Nižší viskozita mobilní fáze
- Rychlejší difuze

Schéma plynového chromatografu

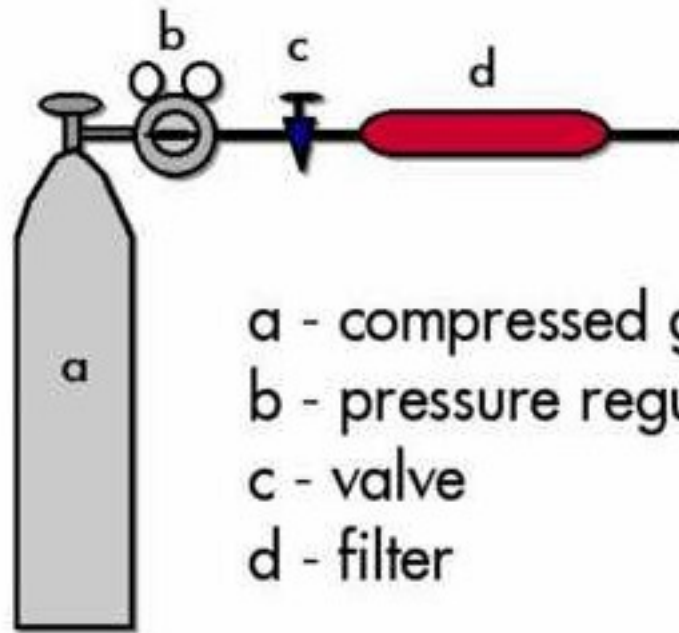

Plynový chromatograf

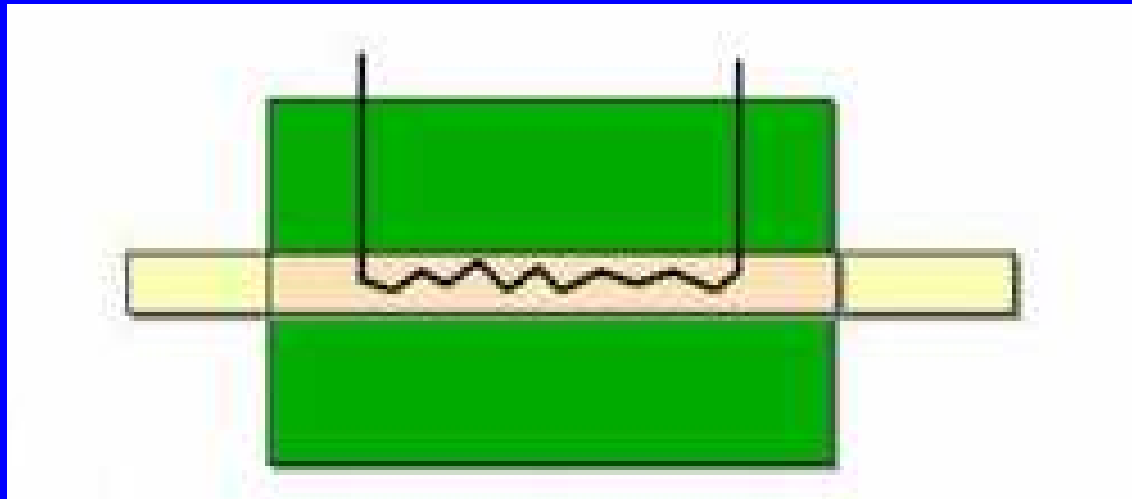

Zdroj nosného plynu

- a - compressed gas cylinder
- b - pressure regulator
- c - valve
- d - filter

Elektrické měření průtoku

Nosné plyny

Plyn	Výhody	Nevýhody
N₂	levný, bezpečná práce	nízká tepelná vodivost
H₂	vysoká tepelná vodivost	explosivní
He	inertní	drahý
Ar	inertní	drahý

Příprava vzorků pro GC

- Plyny, kapaliny - přímo
- Pevné látky - po derivatizaci

Objemy dávkovaných vzorků

• Plyny - 0.5 – 5 ml

• Kapaliny - 0.1 – 10 ■

Způsoby dávkování vzorků

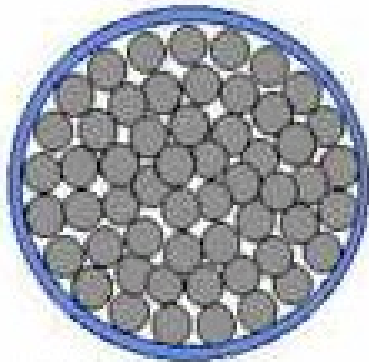
- Přes septum
- Ventilem
- Termální desorpcí

Kolony

- Náplňové – ¼“ OD – ocel, sklo
délka
- Kapilární – 0.1 – 0.5 mm ID - křemen, ocel,
sklo
délka –10 - 100 metrů

Kolony

Packed

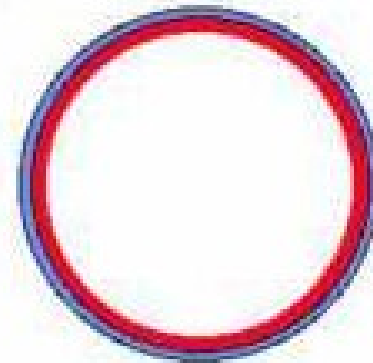

- bead column
- porous layer
- conventional

open (capillary)

Porous
Layer
Open
Tube

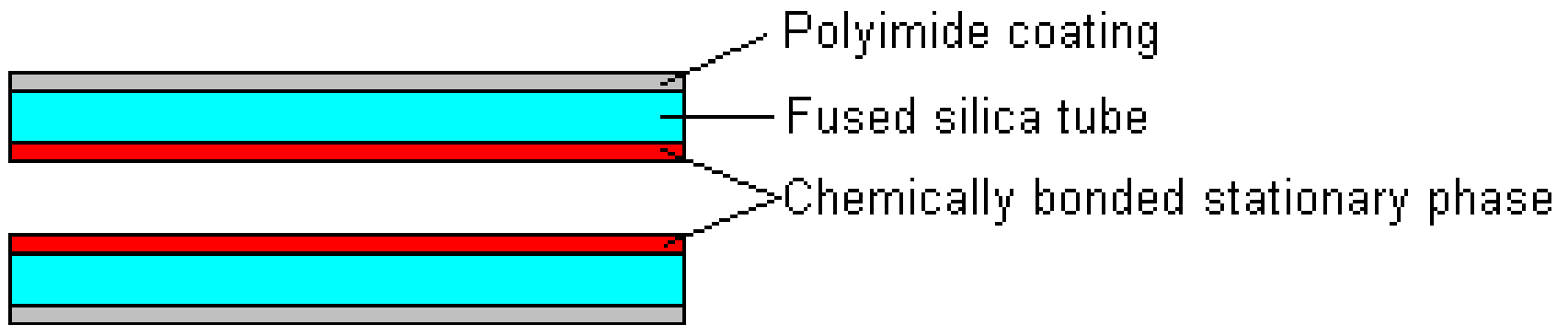
Wall
Coated
Open
Tube

Náplňová kolona

Kapilární kolona

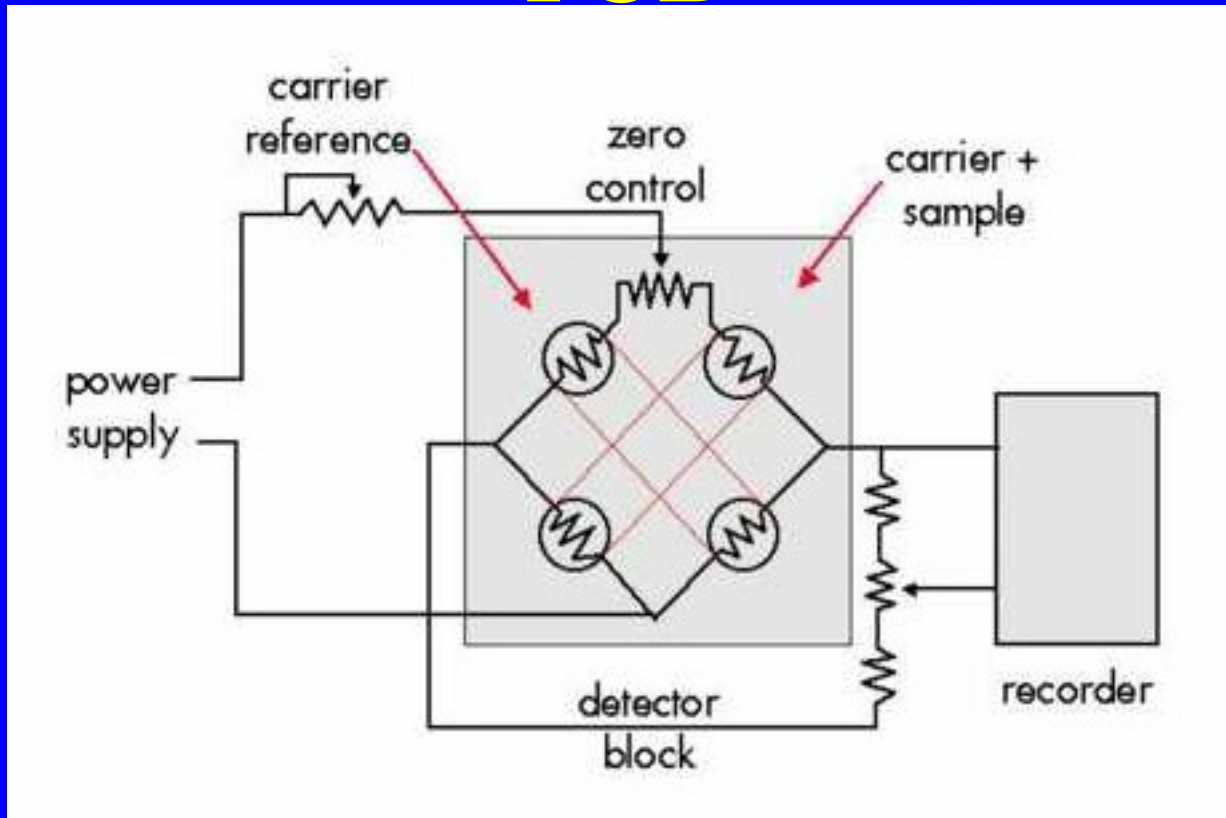
Kapilární kolona

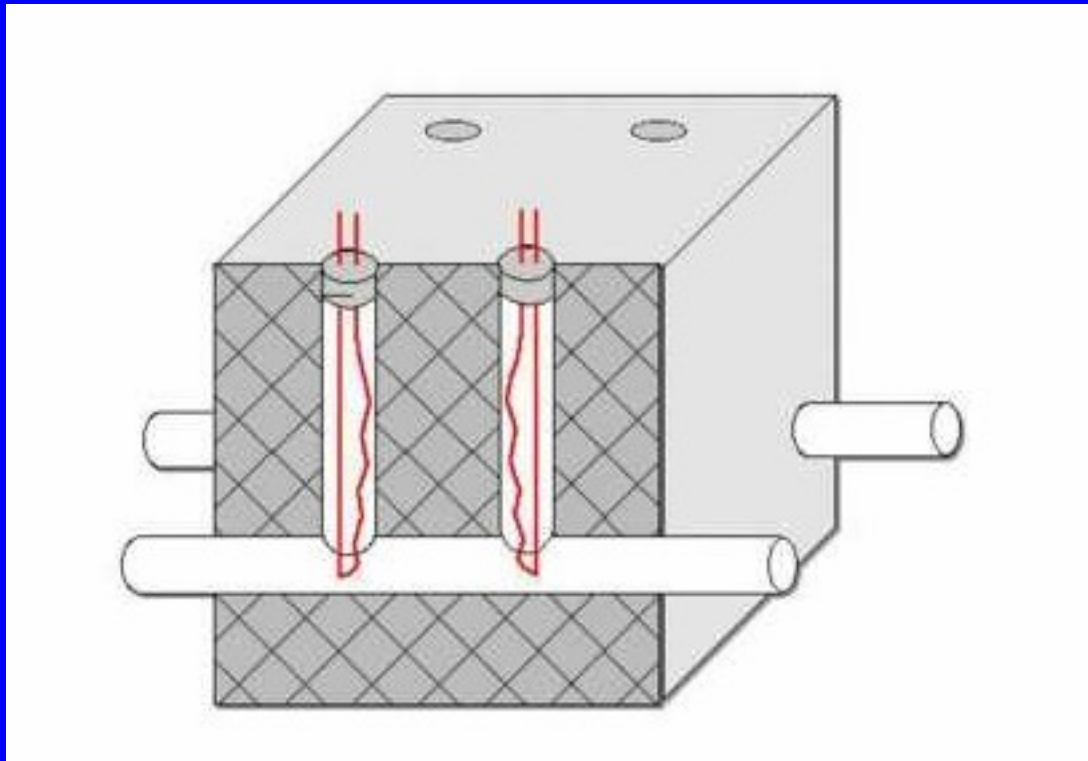
Teplotně vodivostní detektor TCD

- Universální detektor
- Nedestruktivní detektor
- Lineární rozsah – 10^6
- Princip – změna tepelné vodivosti eluentu

Teplotně vodivostní detektor TCD

Teplotně vodivostní detektor TCD

Plamenově ionizační detektor FID

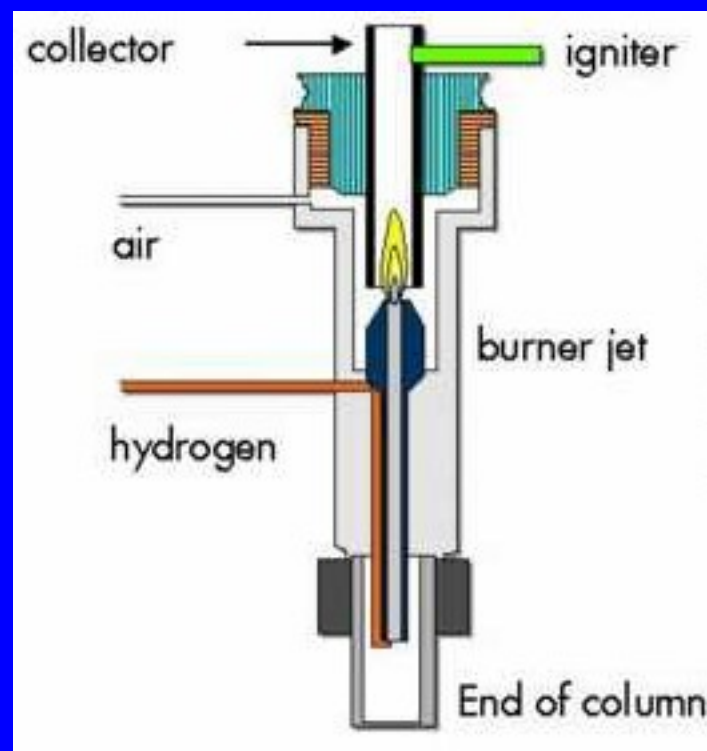
- Specifický
- Destruktivní
- Lineární rozsah – 10^7
- Princip – ionty vznikající spalováním vzorku vyvolávají nárůst proudu

Plamenově ionizační detektor FID

Plamenově ionizační detektor FID

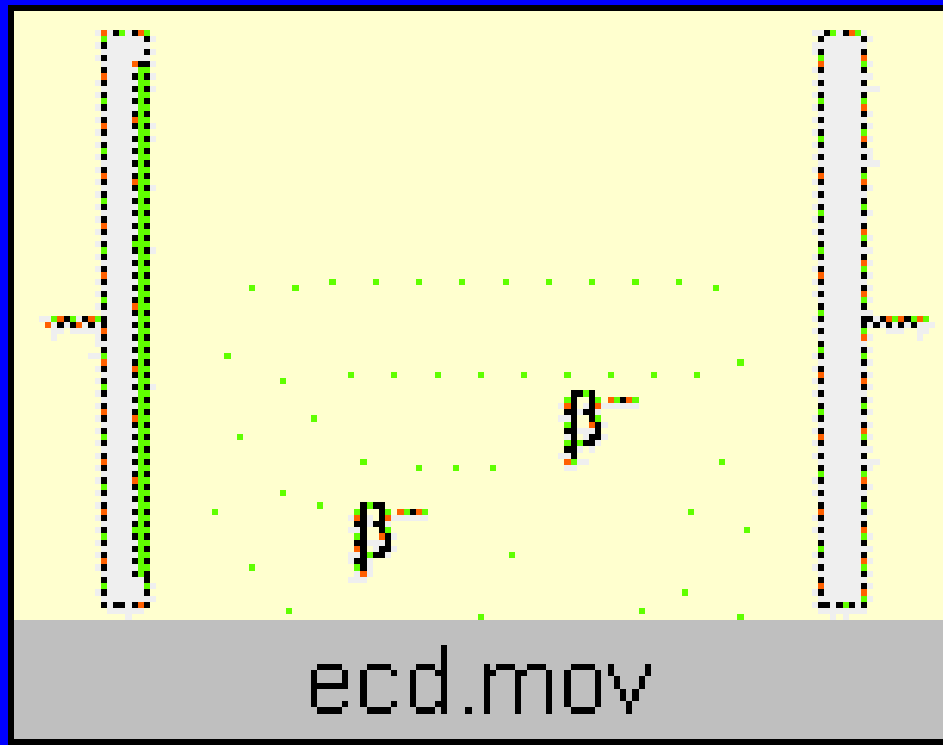

Detektor elektronového záchytu ECD

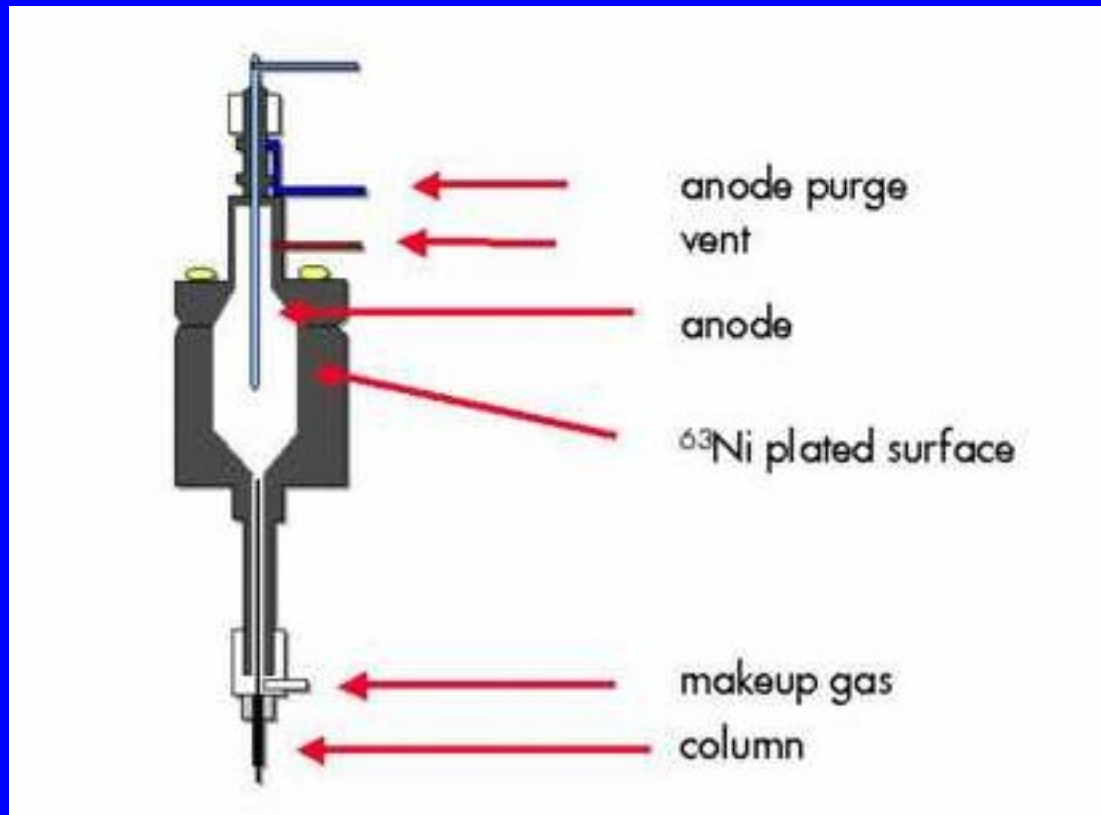
- Specifický
- Nedestruktivní
- Lineární rozsah - 10^4
- Princip – interakce ■ částic se vzorkem
vyvolává pokles proudu

Detektor elektronového záchytu ECD

  ^{63}Ni

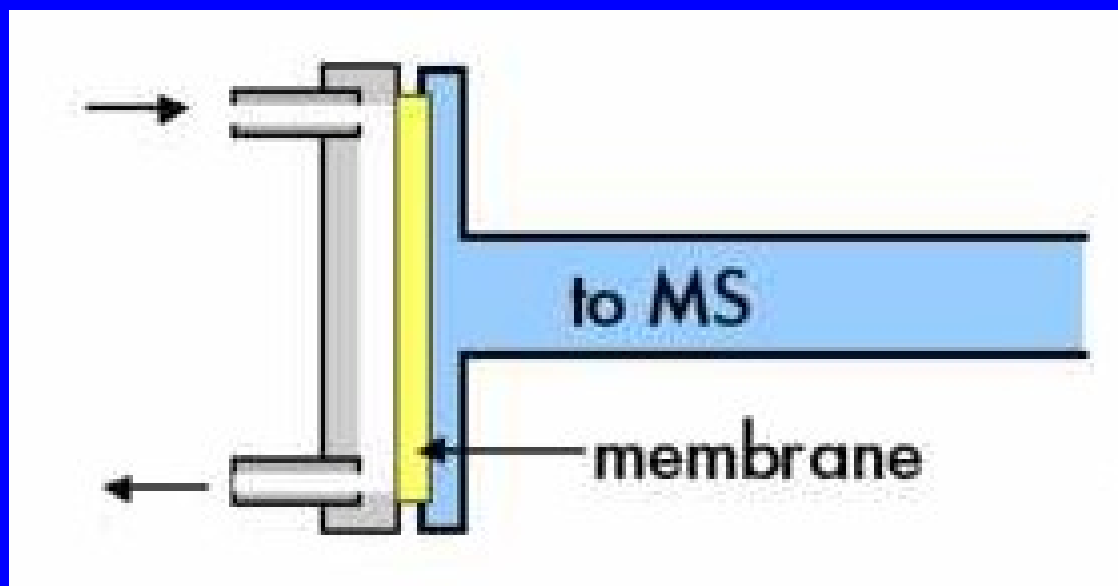

Detektor elektronového záchytu ECD

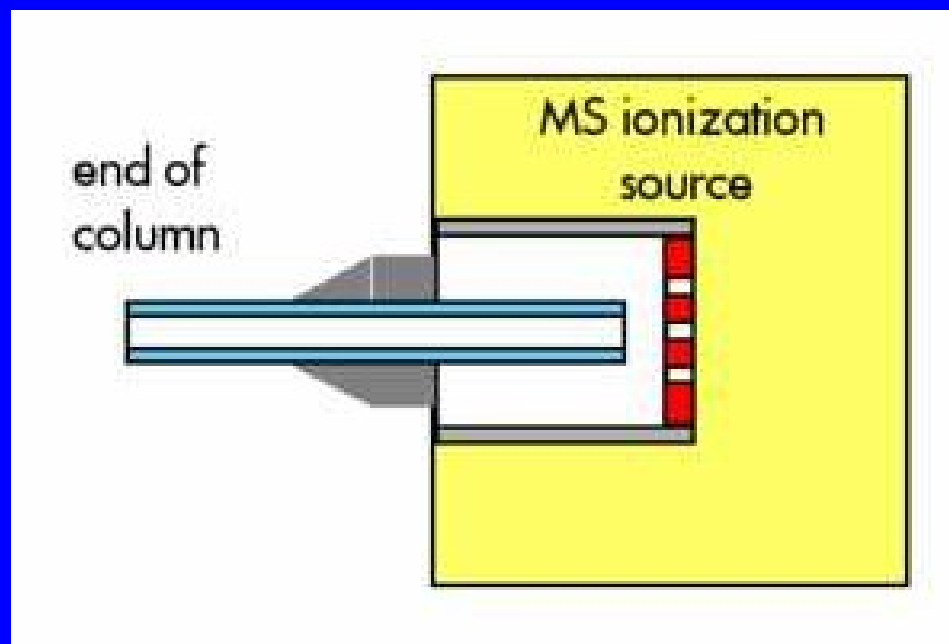
GC MS

permeační interface

GC MS

přímé spojení

GC analysa

